הלכה · משנה תורה · מפרשים · דברי ירמיהו · ספר אהבה

דברי ירמיהו על משנה תורה, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

רבי ירמיה לעוו

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

דברי ירמיהו על משנה תורה, הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה

רבי ירמיה לעוו

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/דברי-ירמיהו-על-משנה-תורה-הלכות-תפילין-ומזוזה-וספר-תורה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 5
הלכה א 5
הלכה ב 5
הלכה ד 5
הלכה ה 6
הלכה יא 7
הלכה יב 9
הלכה יג 9
הלכה טו 11
הלכה יח 12
הלכה יט 12
הלכה כ 13
פרק ב 15
הלכה ב 15
הלכה ט 15
הלכה י 15
הלכה יא 17
פרק ג 17
הלכה ב 17
הלכה ה 17
הלכה יא 17
הלכה טו 18
פרק ד 18
הלכה א 18
הלכה ו 18
הלכה ז 19
הלכה ח 20
הלכה ט 28
הלכה י 28
הלכה יא 29
הלכה יב 32
הלכה יד 32
פרק ה 32
הלכה א 32
הלכה ח 33
הלכה י 34
הלכה יא 34
פרק ו 35
הלכה א 35
הלכה ב 35
הלכה ד 36
הלכה ו 36
הלכה ז 36
הלכה ח 36
הלכה ט 36
הלכה יב 37
הלכה יג 37
פרק ז 38
הלכה א 38
הלכה ב 43
הלכה ג 44
הלכה ד 44
הלכה ט 45
הלכה יד 45
הלכה טו 47
הלכה טז 47
פרק ח 48
הלכה א 48
הלכה ג 48
הלכה ד 49
פרק ט 50
הלכה ג 50

הלכה ט 50
הלכה י 50
הלכה טו 50
פרק י 51
הלכה א 51
הלכה ב 51
הלכה ד 53
הלכה יא 54

פרק א

הלכה א

ארבע פרשיות אלו שהן קדש לי והיה כי יביאך שבספר ואלה שמות ושמע והיה אם שמוע הן שנכתבות בפ"ע ומחפין אותן בעור ונקראין תפילין ומניחין אותן על הראש וקושרין אותן על היד. ואפי' קוצו של אות אחת מארבע פרשיות אלו מעכב את כולן מן התורה עד שיהיו נכתבות שלימות כתיקונן. ועי' בכ"מ וברש"י מנחות דף כ"ח ע"א בד"ה ד' פרשיות וכו' קדש לי והיה כי יביאך שבצידה דבכולהו כתיב ולטוטפות או ולזכרון בין עיניך עכ"ל כתב ג"כ שבצידה למעוטי שבואתחנן שכתב בכ"מ שלא נאמר לטוטפות או ולזכרון וכו':

ואפי' קוצו של אות א' וכו'. עי' בכ"מ דבגמ' איתא קוצו של יו"ד ומחלוקת בזה ורבינו כתב סתם של אות אחת ומקושית הגמ' פשיטא ועמ"ש בתוס' ובכ"מ מסכים למ"ש ז"ל באם לא הוי כצורת האות ממש לא מהני קריאת התינוק:

מעכב את כולן וכו'. ברש"י מנחות כ"ח ע"א בד"ה כתב אחד וכו' ובתפילין כתיב הויה והיו לטוטפות עכ"ל ובגמ' שם במנורה מ"ט הויה כתיב בהו עיי"ש:

הלכה ב

וכן שתי פרשיות במזוזה וכו' וכן ס"ת שחיסר אפי' אות אחת פסול. ועי' בפ"י ה"א שמונה באלו שאין קורין בהם שחסר אפי' אות אחת עיי"ש. ובר"ן בפ"ב דמס' מגילה מחלק לענין כתיבת ס"ת וקיום מצוה זאת נאמר שחסר פסול אבל לא לקריאה מתקנה עיי"ש. ועיין בב"י יו"ד בסי' רע"ט בזה. אמנם לשון הגמ' במס' מנחות ל"ב ומגילה י"ח ע"ב אסור לכתוב אות אחת שלא מן הכתב ובמס' כתובות י"ט אסור להשהות ס"ת שאינו מוגה מכל זה נראה דהוי מטעם איסורא דנגע בזה בלעדי שלא יצא מצות הכתיבה שאסר לחסר אות אחת מהתורה בכתיבה ומזה נראה שאין יוצא ג"כ ידי קריאה בס' שאסור להשהותו. והנה שם מחלקין עד ל' יום מותר להשהותו מ"מ מדאיתא דהוי לא תשכן באהלך עולה מסתברא שלא לקרות בו. ומ"ש בכ"מ ממס' גיטין דף ס' דאיתא ס"ת שחסר יריעה אין קורין עיי"ש עיין ברשב"א שם מ"ש ע"ז גם עי' שכתבו דחסרון באות גרע מחסרון יריעה דזה הוי בטעות דגרע מחסרון מסברה במרכבת המשנה כאן. ועי' בתוס' מגילה דף ט' ע"א בד"ה בשלמא עיי"ש ושו"ת הרשב"א תרי"א עיי"ש:

הלכה ד

כיצד מעשה הדיו וכו'. עי' במרכבת המשנה ובפי' משניות לרמב"ם במס' סוטה בפ"ב המובא במרכבת המשנה ומצוין בפר"ח עיי"ש:

ובשעת כתיבה וכו' שאם תמחקנו יהיה נמחק. וזה הדיו שמצוה מן המובחר לכתוב בו ספרים תפילין ומזוזות. ואם כתב שלשתן במי עפצא וקנקנתום שהוא עומד ואינו נמחק כשרים. נראה שפוסק כמ"ד במס' עירובין י"ג ע"א חוץ מפרשת סוטה שבמקדש עיי"ש. ועי' בריטב"א בזה"ז לכו"ע אין צריך כתב שיוכל למחוק דלא הוי דין סוטה בזה"ז עיי"ש. ועי' בפי' משניות לרמב"ם הנ"ל שכתב שאלה הסוברים בס"ת צריך ג"כ כתב שיוכל למחוק טועים המה דקיי"ל רק בפרשיות סוטה שבמקדש דכתיב ומחה כתב שיוכל למחוק שמא ימחה לסוטה משם עיי"ש. ובחיבורו כאן נראה שכשרים בדיעבד ולמובחר שיהיה נמחק ומסברה בס"ת ותפילין ומזוזות טוב בכתב המתקיים שאינו נמחק וביותר בכתיבת השמות הקדושים. וכמ"ש ר"מ דבר אחד וכו' במס' עירובין שם להנצל שמא יבוא זבוב וכו' עיי"ש. וחפשתי ומצאתי בס' בני יונה שעמד ע"ז והוא כתב משום שמסופק שמא הלכה כמ"ד שאין מטילין עיי"ש והרי בפי' במשנה כתב הטועה שאומר כן:

והנה בס' קרית ספר למבי"ט כתב ויש סמך להלמ"מ דבעינן דבר המתקיים מדכתב גבי סוטה וכתב ומחה ודרשינן כתב הראוי להמחות נראה דלשון כתיבה סתם האמורה בתורה היא דבר שעומד ואינו נמחק עיי"ש. ולא ידעתי איככה יפרש דברי רבינו בזה. ועי' בתוס' עירובין הנ"ל בד"ה חוץ ור"י שהיה אוסר בכל התורה שמא היה דורש גז"ש מסוטה או כתיבה כתיבה או גז"ש אחרת א"נ מדרבנן עכ"ל. וי"ל מדרבנן שאם יכתב שאר פרשיות יבואו לכתב פרשת סוטה ג"כ ובסוטה כתב שאינו נמחק ורשומה ניכר פסול עי' בפ"ג מהל' סוטה לרמב"ם ויוכל לבוא למחיקת השם בחנם. וי"ל דרבינו כתב חיבורו אף למה שנוהג בזמן המקדש ואז ג"כ בדיעבד הס"ת כשר רק מהמובחר כן לכתחילה ומ"ש בפי' משניות בזה"ז דליכא חשש מחיקת השם בחנם אפי' מהמובחר ליכא וצ"ע. ומ"ש בהל' ה' נראה דלא הוי מהלמ"מ אף לכתחילה ורק מדרבנן כמ"ש:

הלכה ה

א"כ מה מיעטה הלכה שנאמר למשה מסיני שיהיו כתובים בדיו למעט שאר צבעונין כגון האדום והירוק וכיו"ב. שאם כתב בספרים וכו' אפי' אות אחת בשאר מיני צבעונין או בזהב הרי אלו פסולין. ועי' ביו"ד בסי' רע"א מחלוקת הרא"ש ע"ז ועי' בסי' ל"ב ובמג"א ס"ק ב' עיי"ש. ועי' בס' בני יונה הנ"ל שכתב דדעת הרבינו דתליא בשחור בלבד ודעת הרא"ש וכיו"ב דבעינן כתב שאינו נבלע בכולו בהקלף רק נשאר בעוביו על הקלף עיי"ש. ואולי י"ל דכתב שאין נמחק הוא משום שנבלע בהקלף והנמחק עומד ממשו על הקלף ואינו נבלע הרבה וכונת רבינו שמובחר בכתב שנמחק שהוא עומד על הקלף

וא"כ נמצא לפ"ז כונה למ"ש בהל' הקודמת ופליג עם הרא"ש רק בדיעבד. ואם נסתכל בדברי הגהות מיימוני אות ג' שכתב אבל העיקר וכו' ובלבד שיתקיים וניכר על הקלף דיו הוא וכו' כי לא מצינו הלמ"מ שלא יהיה כשר אלא דיו קרוש וכו' והני ככל דברי רבינו המחבר עכ"ל. נראה דכמ"ש כונתו. ועי' בכ"מ ממסכת שבת דאיתא כתב האזכרות בזהב עיי"ש ועי' בפר"ח ומרכבת המשנה דמשום יגנזו נקטו שם האזכרות דבשאר שייך תיקון ומחיקה עיי"ש:

כגון האדום וכו'. עי' במג"א בסימן ל"ב ס"ק ל"ח ול"ט בנמחק ונשאר מראה אדום עיי"ש ובס' בני יונה הנ"ל:

הלכה יא

גויל של ס"ת וקלף של תפילין או של ס"ת צריך לעבד אותן לשמן ואם עבדן שלא לשמן פסולין. יש לפרש דאף בקלף צריך עבוד לשמן מדבגמרא איתא גוילין שבו לא עבדתי לשמן במסכת גיטין ובקלף הוכחה ביותר שמעבדו לס"ת ובוחר במקום השער ולא במקום הבשר מבגויל שאין מחלק העור כלל כמ"ש לעיל ה"ו וז'. ולכן כתב גויל וכו' וקלף וכו' דכמ"ש לעיל דרך העבדנין לחלק העור בשתי עורות ואם כן אינו עומד לס"ת מה"ט ועיין בתוספות גיטין כ"ג שמחלקין בעומד לכך ועיין בתוספות סנהדרין מ"ח ע"ב:

לפיכך אם עבדן הכותי פסולין אע"פ שאמרנו לו לכותי לעבד עור זה לשם הספר או לשם התפילין פסולין. שכותי על דעת עצמו הוא עושה לא על דעת השוכר אותו לפיכך כל דבר שצריך מעשה לשמו אם עשהו הכותי פסול. ועי' בכ"מ ובראב"ש בהל' ס"ת חולק ע"ז ומחלק לגט דהוי מעשה רבה והוכחתו ממילה ממסכת ע"ז כ"ז ע"א עיי"ש. ולרבינו י"ל כמ"ש בתוספות גיטין הנ"ל ועבודה זרה לחלק במילה דעומד מצ"ע לשמה לגט וס"ת עיי"ש:

ומזוזה אינה צריכה העבדה לשמה. ועי' בהגהות מיימוני ובכ"מ בשם תשובה מרבינו לחכמי לוניל לפי שעצמו של ס"ת ותפילין הם המצוה והוצרכו לעבדן לשמה לעשות להם חשיבות שיעמדו ימים רבים אבל מזוזה אינה המצוה עצמה רק הבית מחויב במזוזה. ואם אין בית אין מזוזה אבל ס"ת ותפילין חובת הגוף. ובהגהות מיימוני הקשה ע"ז ממ"ש רבינו עצמו בפ' ה' על המחשבין המזוזה לשמירה בלבד. וגם על מ"ש שמזוזה אינה מצוה עצמה תמה בכ"מ עיי"ש:

והנראה לענ"ד בזה. דהנה לכאורה יש להבין בדעת הרא"ש דס"ל דמהני עומד על גביו בגוי שאינו בר מצוה דאם בגט לא מהני שאינו דבר מצוה מכ"ש בעניני מצוה דלשמה

בכלל מצוה והאיך נאמר שתהיה ע"י הגוי. והנראה שדעת הרא"ש דלשמה אינו מטעם מצוה רק כמו הזמנה כנראה במסכת סנהדרין הנ"ל ואף לר"ת דס"ל דמאן דס"ל הזמנה לאו מלתא צריך עיבוד לשמה דלשמה הוי יותר מהזמנה בלבד. וזה שייך בגוי ג"כ. ולדעת רבינו י"ל דלשמה הוי בכלל מצוה והרי במסכת מנחות בפ' התכלת ס"ד לברך לעשות ומסקינן דלא מברכין רק היכא דעשיה גמר מצותו עיי"ש מ"מ י"ל דעשיה ומעשה לשמה בכלל המצוה גם כן וא"כ לא שייך כלל בגוי. ויש להבין בזה מ"ש לחלק בין חובת הגוף לחובת הבית דבחובת הגוף שייך לומר דהמעשה עם הלשמה המשך המצוה דעשיה ג"כ מצוה ובעי לשמה. אבל בשאינו חובת הגוף והמצוה בלתי מתחלת רק כי יושב בבית ולא שייך מעיקרא שם מצוה ע"ז ולא בעי לשמה. אף דבעינן בכתיבה לשמה ובציצית בהטויה. הנה בס"ת הכתיבה מעיקרי המצוה. אבל בטויה בציצית דג"כ חובת גברא כשלובש הבגד כמזוזה לבית. הנה בציצית בלי לשמה מאי הבדל ביניהם לשאר חוטין רק הלשמה משויא לציצית וא"כ התליה והטויה הכל צריכין לשמה אבל במזוזה שמצ"ע הכתיבה משוי למזוזה והכתיבה צריך להיות לשמה ולא העיבוד כן נראה לענ"ד להסביר דעת רבינו ז"ל. והנה למ"ש בתוספות במסכת ע"ז כ"ז במילה לר' יהודה גוי מהני משום דעומד לשמה וסתמא מהני. וא"כ סתמא עכ"פ כלשמה ועכ"פ יקשה האיך שייך שהגוי יעשה לשמה דהוי לשם מצוה. ונראה דתליא עמ"ש במ"א במחלוקת רש"י ותוספות ריש זבחים ובמסכת חולין אם הכונה סתמא לשמה וא"צ מחשבת העובד כלל. או דסתמא כאלו מחשב העובד. וי"ל דתליא בזה בסתמא במילה דאם נאמר שא"צ מחשבת העובד לשמה כלל בהעומד מצ"ע לשמה שייך לומר בגוי כשר. אלא דיקשה למ"ש ממאי דאיתא במסכת מנחות מ"ב ע"ב דטויה לשמה כתנאי מציפן זהב וכו' דלמ"ש שאני תפילין מציצית י"ל דעכ"פ מאן דס"ל בתפילין דלא בעי עיבוד לשמה מכ"ש בציצית:

ועי' בירושלמי יומא פ"ג ה"ו מובא ברמב"ן במלחמות במסכת סוכה בסוגיא דסוכה ישנה דאיתא שם עור שעבדו לשם קמיע מותר לכתוב עליו מזוזה רשב"ג אוסר ובשיירי קרבן מביא מזה ראיה לדברי רבינו עיי"ש. ובספר שלום ירושלים כתב דלשם קמיע הוי כונה להיפוך כמ"ש ז"ל בצריכות כונה עיי"ש. וי"ל דשאני היכא דאמרינן סתמא מהני וא"כ י"ל דהוי בכונה להיפך עקירת הסתמא לשמה. אבל אם נאמר דלא בעינן לשמה כלל וא"כ גם עקירת הסתמא על דבר אחר בלתי מפסיד. ודעתו לכו"ע א"צ במזוזה עיבוד לשמה עיי"ש. ולמ"ש ברמב"ן הנ"ל בדעת הירושלמי נראה דפלוגתא בכל דבר שבקדושה ולא דוקא מזוזה עיי"ש ושטחת לשון הירושלמי נראה כן:

ולפי מ"ש לעיל לחלק בין חובת הגוף למ"ש בכ"מ בשם הרבינו עיין במסכת סוכה דף ט'

ע"א בציצית איכא קרא ובסוכה דליכא קרא לא בעינן עשיה לשמה. ומובן במ"ש לעיל. ובירושלמי הנ"ל דמחלק בין בגדי כהונה למזוזה שזה לגבוה וזה הדיוט עיי"ש ולמ"ש מובן דמזוזה בעיבוד הוי כיון שאינו חובת הגוף קודם שנקבע ונכתבה הדיוט בעשיה וכמ"ש לעיל. ועי' בשיורי קרבן שם שכתב שהירושלמי נשכח מרבינו שלא הביאו לראיה לדבריו ולמ"ש החילוק בין חובת הגוף מקורו משם. ועיין בס' ברכת אברהם לרבינו אברהם ז"ל בסי' מ' מ"ש לחלק בין ציצית עיי"ש שנראה כמ"ש:

הלכה יב

הלמ"מ שאין כותבין ס"ת ולא מזוזה אלא בשרטוט אבל תפילין אינן צריכין שרטוט לפי שהן מחופין וכו'. ובתוס' במסכת מנחות דף ל"ב ע"ב בד"ה הוא ואומר ר"ת דס"ת בעי שרטוט משום זה אלי ואנוהו אבל תפילין דמכוסין בעור לא בעו שרטוט דלא שייך בהו נוי עיי"ש. ובר"ן המובא בכ"מ כתב ואפשר דה"ט לפי שמזוזה נבדקת פעם אחת בשבוע ותפילין מתוך שנשמרין אין נבדקין אלא פעם אחת ביובל ולפיכך אין צריכין כתב המיושר כ"כ ומשו"ה אין צריכין שרטוט ולפ"ז ספרים בעו שרטוט שלא יערבב הקורא בהם שזה בדיקתו כל שעה עיי"ש. ורבינו נראה מסכים לר"ת וטעמו. ועיין בסימן רע"א סעיף ה' ביו"ד בס"ת פסול בדיעבד בלא שרטוט ועיין בספר מלאכת הקודש קונטרס ב' סי' א' אם הוי מדאורייתא עיי"ש. ועיין להלן בפ"י ה"ד:

הלכה יג

ספר תורה תפילין ומזוזות שכתבן אפיקורס ישרפו וכו'. במסכת גיטין מ"ה מובא בכ"מ נקטינן ס"ת שכתבו מין ישרף וברש"י אפיקורס אדוק בעכו"ם כגון כהניהם ישרף דודאי לשם עכו"ם כתבו ומובא בכ"מ:

ויש לעיין אם הוי השריפה מדאורייתא או מדרבנן ולכאורה שנאמר דהוי בכלל ע"ז דלא ימצא רק בעבדו או בתקרובתו ומשמשים דהקדש לע"ז לא שייכי כדאיתא במסכת ע"ז מ"ד ע"ב האומר בית זה לע"ז כוס זה לע"ז לא אמר כלום שאין הקדש לע"ז ונפק"מ אם הוי דאורייתא לספיקו:

נמצאו ביד אפיקורס ואינו יודע מי כתבן יגנזו. והנה למ"ש אם יהיה רק מדרבנן למה בספיקו יגנזו יהיה כנמצא ביד גוי דקורין משום ספק ספיקא וכמו"כ בזה דספק דרבנן לקולא וגם שם למה לס"ס. והנה למ"ש בתוספות בד"ה אמרי בגוי הטעם להתירא שאין מדרכו לכתוב ספרים עיי"ש. וע"ז י"ל דיגנזו בודאי שכתבו מדאורייתא דודאי פסול מדאורייתא דכתבו לשם ע"ז ואפי' בשלא לשמה פסול ונמצא הוי ספק דאורייתא ולכאורה נאמר להיפוך אם השריפה מדאורייתא למה בנמצא ביד מין יגנזו ולא יהיה

מחויב בשריפה מדאורייתא מספיקא. ועיין בחי' הר"ן בגיטין בהשמטות. ועיין ברמב"ם פ"ו ה"ח מיסוה"ת שכתב במד"א בכתבי קודש שכתבם ישראל בקדושה אבל אפיקורס ישראל שכתב ס"ת שורפין אותו עם אזכרות שבו מפני שאינו מאמין בקדושת השם ולא כתבו לשמו אלא שהוא מעלה וכו' לא נתקדש השם ומצוה לשרפו כדי שלא להניח שם לאפקורסים ולא למעשיהם וכו' עיי"ש ומ"ש שם. ועיין במסכת שבת קט"ז מובא בכ"מ שם מה לעשות (שום) [שלום] וכו' אמרה התורה שמי שנכתב בקדושה ימחה הללו וכו' עאכ"ו עיי"ש. ועיין מ"ש בשם שנכתב שלא בקדושה אם יש בו איסור מחיקה ואיבוד עיי"ש. וא"כ י"ל בנמצא משום ספק שמא נכתב מאחר בקדושה ואסור בשריפה לא שייך שריפה מספק בנמצא ביד מין אם גם השריפה מדאורייתא. וכנראה מלשון רבינו שלא להניח שם וכו' נראה אף דהוי דבר זה שלא להניח וכו' מדאורייתא מ"מ מפורש מדאורייתא ליכא ע"ז ואולי משום דמסתבר וסברא הוי דאורייתא כמ"ש ז"ל וכמ"ש ר' ישמעאל במסכת שבת הנ"ל הק"ו מסוטה וא"כ י"ל דהוי מדאורייתא ועיין בצל"ח ריש כיצד מברכין עיי"ש:

נמצא ביד כותי כשירים ואין לוקחין ספרים תפילין ומזוזות מן הכותים ביותר על דמיהם שלא להרגיל אותן לגנבן ולגזלן. ועי' בכ"מ. והנה לרש"י משו"ה נמצא ביד כותי קורין בו משום ספק ספיקא ספק כתבו למכור לישראל ולא לע"א ושמא ישראל כתבו ובתוספות השיגו עליו דמטעם שאינו בכתיבה וכו' כדאיתא בגמרא הוי גם בכתבו לישראל וכתבו הטעם להתירא דאיכא למתלי טפי שישראל כתבו שאין מהדרך לנכרי לכתוב ספרים עיי"ש:

ויש לעיין למ"ש בתוספות בכמה דוכתי דמחשבה בדיבור דוקא וא"כ הוי בכל פעם ספק שמא לא פירש בשפתיו וא"כ בנמצא ביד מין הוי ג"כ ס"ס אלא דעם כל זה יגנזו דלענין הכשר הס"ת הוי ספק אחד דבכתבו כיון דלא הוי בכלל וכתבתם פסול. ומ"ש רבינו מי שמוזהר על הכתיבה וכו' קאי על אשה ועבד וקטן דגוי ומין בלא"ה שאין לשמה פסול וכמ"ש בפנ"י שם בגמרא הנ"ל עיי"ש אמנם יש לעיין בנמצא ביד כותי שכתבו בתוספות דקרוב ביותר שלא כתבו הגוי בעצמו. ולכאורה הוי זה נגד חזקה דכאן נמצא וכאן היה לומר שבאו ממקום אחר. וכן מצאתי בפנ"י שם שכתב בנמצא ביד מין לא אזלינן בתר רובא דישראל דכאן נמצא וכאן היה ועיין בסמ"ע סי' רנ"ט ס"ק ה' וטו"ז יו"ד סימן רצ"ד ס"ק י"ז וברמב"ן ב"ב בסוגיא דרוב וקרוב וכ"כ בתוספות במסכת ב"מ בפ"ב דכאן נמצא מהני רובא דעלמא עיי"ש. וע"ז י"ל דשמא הישראל כתבו בבית הגוי ואם דזה נגד הרוב דהרי אין מהדרך שגוי יצוה שישראל יכתוב לו ס"ת. וא"כ אזלינן רוב

זה וממילא אמרינן דאין מהגוי לכתוב בעצמו ג"כ ולא שייך החזקה דכאן נמצא מתנגד לרוב זה שהרי החזקה זאת הוי רק ע"י הרוב הזה. ולשון רש"י שהביא הכ"מ עיין בפר"ח בספר מים חיים גיטין הנ"ל עיי"ש:

הלכה טו

הכותב ס"ת או תפילין או מזוזה ובשעת כתיבה לא היה לו כונה וכתב אזכרה מן האזכרות שבהן שלא לשמן פסולין וכו'. ובהגהות מיימוני צריך שיאמר בפי' בהתחלתו לכתוב לשם תורת ישראל והאזכרות לשם קדושה דשמא לא סגיא במחשבה ספר התרומה עכ"ל. ועיין בטור ושו"ע יו"ד סי' רע"ד שצריך לומר אני כותב לשם קדושת ס"ת ועיין בב"י דבשעת כתיבת האזכרה צריך שיחשוב לשם קדושת השם ובשם רש"י המובא במרדכי דרק בשם צריך לשמה אבל כתיבת ס"ת סתמא לשמה עיי"ש ועיין באו"ח בסי' ל"ב בזה. ובתוספות במסכת גיטין מ"ה ע"ב בד"ה עיבוד עיי"ש. והנה מדברי רבינו שכתב ובשעת כתיבה לא היה לו כונה וכתב אזכרה וכו' שלא לשמן וכו' נראה רק משום האזכרה דלא לשמה פסול. וגם ממ"ש ובשעת כתיבה לא היה לו כונה וכו' היה נראה דאם היה לו כונה בשעת כתיבתה יהיה די אף להאזכרה אף שלא היה לו כונה מיוחדת וכמ"ש ז"ל דכונה בתחילתו מהני על כולה. וכמ"ש ז"ל צריך כונה מיוחדת לקדושת ס"ת וכונה מיוחדת לקדושת השם. ולמה לא העיר הב"י ושאר הפוסקים מדעת רבינו בזה הנאמר. ועיין להלן בפ"י ה"א שמנה כל הפסולים וכתב שכתב האזכרות בלא כונה עיי"ש אבל מכונה לכתיבת ס"ת לא כתב שם ובגמ' אי' אזכרות שבהן וכו'. והנה כנראה משו"ע או"ח בסימן ל"ב סעיף י"ט נראה דגם פסול כשלא כתב לשמה דאי' שם דבדיעבד מהני במחשבה בתחילתו נראה בלא מחשבה כלל אפילו בדיעבד פסול. ודעת רבינו י"ל דרק בדיעבד אינו פסול. אבל למה לא כתב שצריך לכתחילה כונה לשמה אף די"ל דנכלל במ"ש ובשעת כתיבה לא היה לו כונה. דמזה דבכל פעם כונה גם על הכתיבה אבל למה לא פי' כדרכו מפורש כן וצ"ע:

והנה יש לפרש בשעת כתיבה לא היה לו כונה וכו' קאי הכל על כתיבת האזכרה שנתבטלה אז כונתו ואשמעינן דכונה בכתיבה לא מהני על האזכרה. ויקשה עוד למה לא מנה פסול שלא לשמה בכתיבה להלן בפ"י וגם דוחק לפרש כן. ועיין בהל' י"ח שכתב אלו העורות שלהן אינן עבודות וכו' ולא כתב הס"ת לא כתבתי לשמה. ובגמרא דאי' בעיבוד לשמה דמעשה כך היה אבל רבינו דנקיט עבוד נראה מזה ג"כ דדעתו שלא לפסול בלא כתב הס"ת לשמה רק באזכרות בלבד:

הלכה יח

ס"ת וכו' שהרי הכל יודעים שאם אין העורות מעובדין לשמן אין לו שכר כלל. ועי' בש"ע יו"ד סי' רפ"א סעיף ה' ובטו"ז ונה"כ שם עיי"ש:

הלכה יט

אין כותבין תפילין ומזוזה אלא בכתב אשורית. והתירו בספרים לכתוב אף ביוני בלבד. וכבר נשקע יוני מן העולם ונשתבש ואבד לפיכך אין כותבין היום שלשתן אלא אשורית וכו'. הנה לפי פשטות הלשון היה נראה דאפילו בס"ת למצותו לת"ק דמסכת מגילה ט' נכתב בכל לשון ולרשב"ג יונית. אבל בספר טורי אבן כתב דודאי אין יוצא ידי כתיבת ס"ת למצותו אלא בלה"ק רק בשלא למצותו מיירי ותפילין ומזוזות אף מאן דס"ל כותבין פרשיות במסכת גיטין ס' בשאר לשונות לא עיי"ש. גם מסופק שם אם האיסור מדאורייתא בשאר לשונות ביונית כדאיתא התירא מקרא יפת וכו' או האיסור מדרבנן וקרא אסמכתא ע"ש. והנה כמ"ש מקודם דמיירי שלא למצותו י"ל דהוי מדרבנן ועיין במסכת שבת בפ' כל כתבי ובר"ן שם דהאידנא מותר לכתוב אף בשאר לשונות אשר אנו בקיאין בהן ומצילין מהדליקה ושייך עת לעשות והביא ראיה מהגאון רבינו סעדיה שכתב התורה בערבית רק בהלשון שאין בקיאין דלא שייך עת לעשות אסור לכתוב עיי"ש. ובב"י או"ח בסי' של"ד עיי"ש. ועיין בפי' משניות מגילה בפ"ב מ"א ומה שנשתנה לשון יוני משאר לשונות לפי שהיה מובן אצלם הלא תראה במה שקדם אף בספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית והטעם מפני שהם פרשו התורה בלשון יוני לתלמי המלך ונתפרסמה אצלם אותה העת זה עד שהיה אצלם אותו הלשון כמו לשונם וכו' עיי"ש. ומסכים להנ"ל דלשון המובן שייך עת לעשות וכו' וכמ"ש בר"ן ולכן כתב כאן דעתה שנשתקע היונית אסור לכתוב בו וכמ"ש בר"ן דלא שייך עת לעשות וכו':

אמנם במגילה דפי' למצותו ולקרות בה ובגמ' מוקי למגילה ליישב הסתירה דמשניות עיי"ש דף ט' צריך לאדחוקי לפרשו למ"ש בטורי אבן הנ"ל דרק בשלא למצותו התירו בספרים עיי"ש:

ועי' בהגהות מיימוני מ"ש בשם רבינו יואל וכן במרדכי במסכת מגילה כן עיי"ש. ועיין במג"א סי' של"ד ס"ק ט"ז שמפרש דבריו דלא שייך עת לעשות רק במה שכולם שוים עיי"ש. וסיום בהגהות מיימוני והא דאמרינן פ"ק דגיטין כותבין עליו אונו אפילו בשבת פי' בכתב שלהם דאינו אלא שבות דגזרו על שלהם אטו שלנו עכ"ל. נראה שתליא איסור הכתיבת ספרים בזה דלא הוי כתיבה לדינא ועיין במג"א בסימן ש"מ ס"ק י' וברמ"א בסי' ש"ו סעיף י"א ובדגול מרבבה שם דהוי לדעת הפוסקים כתב ממש לדינא עיי"ש:

ובענין כתב עברי ואשורי ומ"ש רז"ל במסכת סנהדרין כ"א שהניחו העברי להדיוטות עיין במריב"ח הכותב בעין יעקב במסכת מגילה בפ"ק במה שהשיג על ספר העקרים בזה ובשו"ת מהר"מ אלשקר בסי' ע"ד ובפי' יפה מראה בפי' לאגדות ירושלמי מגילה בפ"ק דלא נראה שם כדעת מהריב"ח ועיין עוד בספר ערוגת הבושם למהו' שמואל ארקוולטי ז"ל בהקדמתו עיי"ש:

וצריך להזהר בכתיבתן כדי שלא תדבק אות באות. שכל אות שאין העור מוקף לה מד' רוחותיה פסול. וכל אות שאין תינוק שאינו לא חכם ולא סכל יוכל לקרותה פסול לפיכך צריך להזהר בצורת האותיות וכו'. ובהגהות מיימוני אמנם נדבקו יחד מותר לתקן ולא הוו חק תוכות עכ"ל:

הלכה כ

עור שהיה נקוב וכו' נקב העור אחר שנכתב אם נקב בתוך האות כגון תוך ה"א או תוך מ"ם וכן בשאר אותיות כשר. עי' בשו"ת הרשב"א בסימן תרי"א בנדבק האות לפשר הירושלמי עם הבבלי ולחלק בין נדבק אחרי דנעשה צורת האות כגון בתפארתנו למטה או למעלה שלא נגמר צורת האות ובנגמר דאפשר בגרירה אמרינן כל הראוי לבילה וכו' אפילו אינו גורר כשר עיי"ש:

ועי' בב"י בסימן ל"ב שכתב בראשונה לחלק בנדבק לאות אחר לנפסק אף דאינו מוקף גויל. ואח"כ כתב ועוד י"ל דהא דמכשירים אפסק בנוקבא דוקא בנפסק אחר שנכתב כיון דכשכתבה היה בכשרות. אבל כשבתחילת כתיבתה היה שם גויל ונפסקה בו אע"פ שיש בו שיעור אות פסולה משום דמעולם לא הקיפה גויל וכן נראה בהדיא מדברי הרמב"ם בפ"א ובתשובות וכו' עכ"ל. ועי' בספר אבן העוזר שכתב להסביר בין נכתב בכשרות בחסרון הקף גויל עמ"ש ברשב"א בדבק משום ראוי לבילה עיי"ש. והנה לענ"ד ברשב"א אין הטעם משום שנכתב בכשרות רק כמ"ש שם דהוי נגמר צורת האות עיי"ש. אמנם להבין דברי הב"י ושו"ע מ"ש לחלק בין נכתב בכשרות או לא דעכ"פ לא הוי כתיבה תמה יהיה האיך שיהיה:

והנה מצינו לחלק נעשה בראשונה כהלכתו ונחסר אחר כך במסכת מנחות דף ל"ח ע"ב גרדומי תכלת כשירים וגרדומי איזוב כשירים ע"ש. ושם דף ל"ה ע"ב באפסקי רצועה דתפילין א"ר פפא גרדומי רצועות כשירים ולאו מלתא היא מדאמרינן וכו' גרדומי תכלת וכו' התם הוא דתשמישי מצוה נינהו אבל הכא דתשמישי קדושה נינהו לא עיי"ש:

והנה מה שיש לחלק מצוה וקדושה דבמצוה כיון דחלה לא נפקעה אף בנחסר ממנה משעורה ושם ציצית ואיזוב לא נפקע ממנו. אבל בחסרון קדושה אי אפשר להמנות

או דהחמירו בתשמישי קדושה ביותר ואולי רק מדרבנן עכ"פ לא שייך לפ"ז לומר כן בכתיבה תמה לחלק מה"ט דהוי בגוף הקדושה:

והנה י"ל במאי דיקשה לחלק מאי שנא קודם או אח"ז דהנה הכתיבה מצוה בפ"ע וכמה תנאים נאמרו בה בתפילין שלא כסדרן פסול וכיו"ב וצריך שתהיה הכתיבה כדרכה בהקף גויל ואז כתיבה תמה מקרי וכל זה בשעת הכתיבה לקיים מצותה כראוי:

או די"ל מטעם זה אלי ואנוהו אשר לדעת הרבה מדרבנן עיין לעיל הי"ב וגבי ציצית בשעורה מצינו מנחות ל"ט ע"א ונוי תכלת שליש גדיל ושליש ענף עיי"ש. וי"ל דלא פסלו רק בביטל לכתחילה הנוי ולא עשה כמצותו משא"כ בנחסר אח"כ ואף דבגרדומי קדושה החמירו לפסול הס"ת בכה"ג דאי אפשר בתיקון לא החמירו וצ"ע בכל זה. ובמרדכי בהגה שם דאין הקף גויל פוסל בדיעבד כי אם באותיות של השם עיי"ש. וכן ראיתי בספר קרית ספר שכתב דדיבוק האותיות רק מדרבנן עיי"ש. ובירושלמי בפ"ב דמס' ברכות מחלוקת בדיבוק האותיות אם פסולים נראה ג"כ דבדרבנן פליגי:

והנה בזה שהבאתי לעיל דמחלקינן בגרדומי לתשמישי מצוה מתשמישי קדושה י"ל ג"כ מדאיתא במס' מגילה דף כ"ו תשמישי מצוה נזרקין תשמישי קדושה נגנזין ועי' באו"ח בסי' כ"א ויש לומר משו"ה לא החמירו בגרדומי ציצית שלא להורידן מקדושתן לזרקן והרי במתירין מבגד לבגד מחלוקת רב ושמואל. אבל בתשמישי קדושה שנגנזין החמירו ביותר דלא הוי הורדה כ"כ:

והנה עיין ברש"י מנחות דף כ"ט ע"א בד"ה יריכו שכתב לישנא אחרינא תוכו הגויל והחלק שבתוכו ובתפילין קמיירי עכ"ל. ובס' ברכת הזבח כתב שם בפי' הראשון דלס"ת רק לכתחילה ושכן משמע מהרי"ף והרא"ש ומרדכי. ואח"ז כתב די"ל דנקיט תפילין דשייך פסול שאין להם תקנה דהוי שלא כסדרן משא"כ בס"ת דאפשר בתיקון ובס' צאן קדשים השיג על פי' זה לרש"י שכתב בריש מס' סוכה דשייך פסול על האסור רק לכתחילה וא"כ מ"ש בראשונה עיקר עיי"ש. ועכ"פ גם בתפילין נראה דהוי מדרבנן וברשב"א בשו"ת בסי' תרי"א השיג על הסוברים לחלק בין ס"ת ותפילין לרש"י ולרבינו י"ל כמ"ש ז"ל באפשר בתיקון שייך כל הראוי לבילה וכו' וא"צ תיקון ועי' בס' אבן העוזר אלא דהו"ל להביא דעכ"פ לכתחילה לא יעשה כן בס"ת ואפשר דזה בכלל מ"ש לדקדק בכתיבה וכיו"ב. ועיין מ"ש ז"ל בענין גט בזה ובר"ן במס' גיטין בפ"ב וברמב"ם בהל' גירושין ובש"ע בסי' קכ"ה לחלק בין גט לס"ת ומזוזה ותפילין דשם צריך כתיבה תמה עיי"ש ומזה נראה ג"כ כמ"ש:

פרק ב

הלכה ב

וצריך להזהר בפרשיות שאם עשה הסתומה פתוחה או הפתוחה סתומה פסלן ושלשת הפרשיות הראשונות כולן פתוחות ופרשה אחרונה שהיא והיה אם שמוע סתומה. בב"י בסי' ל"ב הקשה ע"ז ממס' מנחות ל"ב ע"א דאיתא דמזוזה עושה פרשיותיה סתומות ואם עשאן פתוחות כשירה מפני שאינה סמוכה לה בתורה וא"כ בתפילין פרשיות קדש והיה כי יביאך שהן סמוכות זו לזו בתורה דין שאם שינה פסול אבל שמע והיה אם שמוע שאין סמוכות בתורה אמאי פסול אם שינה וכתב ע"ז ושמא כיון דבקצת פרשיות אם שינה פסול לא מפלגינהו בהדייהו עיי"ש:

ובשו"ת מהר"ם פדווה בסי' ע"ז כתב לפרש וצריך להזהר וכו' קאי על אלה פרשיות בס"ת עיי"ש. ובשו"ת מהרש"ל בסי' ל"ז תמה על הב"י בפי' ברמב"ם ופי' שפסלן מהכשרן מהם בדיעבד ומהם לכתחילה עיי"ש ומובא בס' מעדני מלך בהל' תפילין בסי' קל"ה עיי"ש. ובשו"ת גנת ורדים או"ח כלל ב' סי' ג' כתב להביא ראיה ממס' מנחות ל"ב ע"א דאי' אף פתוחות לימא מסייע וכו' ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין וכו' הא מורידין עושין אמאי הכא סתומות והכא פתוחות. דילמא להשלים וכו' הרי בתפילין דוקא סתומות עיי"ש. וע"ז י"ל דסיועת הגמ' מס"ת בלבד. ועי' שכתב לחלק בין תפילין דהוקש לס"ת במס' מכות בפ"ג ובקדושין בפ"ק עיי"ש ובסי' ד' כתב לחלק בתפילין שפרשיות אין מצורפים יחד ויש לעשות אותם פתוחות ביותר ממזוזה שהכל מצורף בקלף אחד מ"ש:

הלכה ט

פרשה וכו' ואם לא עשה התגין או הוסיף וגרע בהן לא פסלו. עיי' בשמושא רבה ובהגהות מיימוני דתגין הלמ"מ ובס' קרית ספר למבי"ט כתב דכך הלמ"מ שלא יפסל החסרון בדיעבד עיי"ש:

הלכה י

הלוקח תפילין ממי שאינו מומחה צריך לבדקן לקח ממנו מאה קציצות בודק שלש קציצות או שתים של ראש ואחת של יד או שתים של יד ואחת של ראש אם מצאם כשירים הוחזק זה האיש והרי כולן כשירים ואין השאר צריכין בדיקה ואם לקחם צבתים צבתים כולן צריכין בדיקה דחזקת צבתים מאנשים הרבה לקחם. ומקורו ממס' עירובין כמ"ש בכ"מ ולא הביא רבינו מאי דאיתא במס' מנחות דף מ"ב ע"ב תפילין יש להן בדיקה ואין נקחין אלא מן המומחה וברש"י שמא לא עיבדן לשמה. ובתוס'

בד"ה תפילין כתבו שגנאי לסתרן עיי"ש. ונראה לפרש דשאני ממזוזה דבתפילין מבטלן בסתירתם מקדושתם שאינן בכלל תפילין עוד משא"כ במזוזה דנשארה בקדושתה כמקודם:

והנה אף שלא הביא רבינו האי ואין נקחין אלא מהמומחה הוי בכלל דבריו. דהנה מ"ש בתוס' דמשו"ה לכתחילה אין נקחין אלא מהמומחה אף דאפשר בבדיקה משום דהוי גנאי לבדקן ע"י סתירה מובן בזה סוגיא הגמ' במסכת עירובין המובא בהלכה זאת דאיתא שם והתני רב כהנא בתפילין בודק שתים וכו' הא מני רבי דאמר בתרי זמני הוי חזקה וכו' עיי"ש:

דיקשה לכאורה דהרי שייך לומר רוב המצוין אצל מצות מומחין הם כמו בשחיטה ועי' ברא"ש בסוגיא דשולח אדם ירך לנכרי ובתוס' במס' מנחות מ"ב ע"ב בד"ה ואין עיי"ש. ועל כרחך משום רובא דאיכא לברורי מבררין וא"כ גם בחזקה נאמר כן ומאי מהני שמצא ג' כהלכתן. והנה י"ל משום טירחא כדאיתא במסכת פסחים בפ"ק דלא אמרינן דצריך לברורי וי"ל משו"ה שינה רבינו לשון הגמ' וכתב לקח ממנו מאה קציצות וכו' אבל א"כ כשהיו רק ד' נאמר דצריך לבדוק:

וי"ל דכמ"ש ברש"י דבדיקה שמא לא ידע וא"כ להטעם דרוב המצוין מומחין משום חזקת כשרות לא שייך בכה"ג דשמא לא ידע וצ"ל דשאני בשחיטה דמפורסם הבקיאות ביותר וי"ל דאם בודק ג' וחזינן בקיאות אמרינן על כולמו דהוי בכלל רוב המצוין וכו' כיון דהוי בקי וידע שייך חזקת כשרות ומדידע מחסרות ויתירות בקי ג"כ בעבוד לשמה עי' בתוס' שם. אבל יותר אל יבדוק אף דהוי איכא לברורי משום כמ"ש בתוס' דהוי גנאי לסתור אותם ובכה"ג לא אמרינן איכא לברורי מבררין. ולפ"ז הבדיקה דמשוי לחזקה מביאו שיהיה בכלל רובא דמומחין וא"כ בהאי דבודקין ג' וכו' נכלל האין נקחין אלא ממומחה דכמ"ש בתוס' דהוי משום גנאי. עם כל זה יקשה למה לא כתבו רבינו בפירוש האי דאין נקחין וצ"ע:

אמנם זה שכתבתי דאם מוחזק בבקיאות בחסרות ויתירות הוי חזקה ג"כ על עיבוד לשמה לא נראה כן במס' עירובין דאי' דבעי דאתמחי בשל יד ובשל ראש עיי"ש ולא מהני ידיעתו בזה לזה. וצ"ל כמ"ש בתוס' במסכת מנחות שם דעיבוד לשמה מפורסם ביותר עיי"ש. וע"ע בירושלמי פ"י ממס' עירובין ה"א אם מהני בצבתיו בדיקת אחד משלשה צבתים עיי"ש:

הלכה יא

הכותב תפילין בכתב ידו או שלקחן מן המומחה או משאר אדם ובדקן והחזירם לעורן לעולם אינו צריך לבדקם פעם אחרת אפי' לאחר כמה שנים כל זמן שחיפויין שלם הרי הן בחזקתן ואין חוששין להן שמא נמחקה אות מתוכן או שניקבה הלל הזקן היה אומר אלו משל אבי אימא. בתוס' במסכת מנחות דף מ"ב בד"ה תפילין בשם מכילתא לב"ה צריך בדיקה לי"ב חודש ולב"ש א"צ בדיקה ושמאי אמר אלו תפילין של אבי אימא ועי' בשו"ע סי' ל"ט עיי"ש. ולמ"ש בשם התוס' וכמ"ש שכן דעת רבינו דהבדיקה גנאי א"כ אין להחמיר בזה ושאני מציצית דצריך בדיקה בכל עת עי' בסי' ח' ורבינו כתב כ"ז שחפויין שלם וכו' אף דמצינו בעלמא בחזקת שהן קיימין במסכת גיטין בפ"ג מ"מ על חזקת קמייתא בלבד לא היה לסמוך אם לא כיון דחפויין השומר שלם קיים מסתמא נשמר הפנימי ג"כ. וא"כ היה נראה מדבריו דבלא"ה היה צריך בדיקה וצע"ק. ועי' בפ"ה ה"ט במזוזה עיי"ש:

פרק ג

הלכה ב

כיצד עושין תפילין של ראש וכו' ומכניסין את העור בין כל חריץ וחריץ ומכמשים אותו והוא רטוב מכאן ומכאן עד שעושין בו דמות שי"ן וכו'. עיי' בס' מעשה רוקח שדייק מלשון ומכמשים וכו' לא יעשנה ע"י דפוס אלא מקמטי העור עצמן יעשה השי"ן ושכ"כ ברש"י חולין דף ט' ע"א עיי"ש שכתב בד"ה קשר וכו' נראה בה שדי השי"ן החקוקה בקמטי התפר וכו' עיי"ש. ובשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ל"ה מכשיר בדפוס שלא נאמר כתיבה בשי"ן הזה עיי"ש ועי' במג"א בסי' ל"ב ס"ק נ"ז עיי"ש:

הלכה ה

כיצד סדור הפרשיות וכו'. ועיי' בראב"ד וכ"מ ובס' מעשה רוקח עמד ע"ז שקורין תפילין של ר"ת שאינו לדעתו למ"ש בטור בסי' ל"ו דר"ת ס"ל דלטטפת שבפ' והיה אם שמוע חסר שני ויו"ן ובאותן שמניחין של ר"ת כותבין לטוטפת מלא וי"ו ראשונה כדעת רש"י עיי"ש שכתב דהיה לקראתם תפילין רבינו האי וכיו"ב עיי"ש:

הלכה יא

וצריך שיגיע וכו' וצריך להעביר בתוך כל חריץ וחריץ על גבי העור חוט או משיחה להבדיל בין בית לבית וכו'. ובב"י בסי' ל"ב דבגמ' לא קאי אלא אכתבם על בעור אחד עיי"ש:

ועי' בשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ל"ח שכ' דעצה טובה קמ"ל שינסה הסופר בחוט או משיחה אם יש בעומק החריץ כדי להכניס בו חוט כל שהוא דייקא נמי שכתב להעביר ואותו הבדל יספיק להכשירן עיי"ש:

הלכה טו

העור שמחפין בו התפילין וכו' ועור הרצועה צריך עיבוד לשמה אבל בעור שמחפין בו אינו צריך עבוד כלל אפי' עשהו מצה כשר ומקומות הרבה נהגו לעשות אותן בעור מצה. ובב"י בסי' ל"ב כתב דדעת רבינו דהלכה כרשב"ג וס"ל דאין מחלוקתם בעור הבתים כלל רק בעור הקלפים. א"נ דס"ל דמיירי בעור הבתים רק דס"ל דהלכה כת"ק עיי"ש:

ויקשה לפי הסוגיא דסנהדרין מ"ח בהזמנה מלתא והא לפ"ז פליגי אם בעי עיבוד כלל דטוב יותר וחזק אם לא נתעבד ועי' בב"י וטו"ז ס"ק ל"א:

ונראה לומר. דהנה גם למ"ש בתוספות במסכת מנחות די"ל דרק לענין עור הבתים פליגי דהוי תשמיש מצוה עיי"ש. יקשה ג"כ דא"כ מנ"ל דהזמנה לאו מלתא הרי במצוה גופה לכו"ע צריך הזמנה. אמנם יש לומר דלכאורה למה לנו לדמות הזמנה לענין לשמה דהרי יש לומר דשם גזרה התורה שיעשה גם תיקון העור למצוה ולא ההנחה בלבד המצוה גם העיבוד והכתיבה ממצותיה ובעי כמו"כ לשם ה' ומה לנו לדמות לשמה להזמנה כלל דבכה"ג דיש לומר דהוי הכל מהמצוה גופה ולא מהזמנה לה וכמ"ש ואין דומה להזמנה מלתא דבעלמא כלל. אבל בתשמיש מצוה דלא שייך לומר כן דודאי אינו בכלל המצוה גופה שם שייך הזמנה בלבד וע"ז פליגי דבעי הזמנה בתשמיש מצוה. וא"כ למאן דס"ל דתשמיש לא בעי הזמנה כמו כן בעבוד העור אשר למותר ובגדר לא צריך גם כן לא הוי רק בגדר הזמנה בלבד:

פרק ד

הלכה א

היכן מניחין תפילין של ראש מניחין אותן על הקדקד שהוא סוף השער שכנגד הפנים והוא המקום שמוח של תינוק רופס בו וכו'. עי' בב"י בסי' כ"ז ובס' מעשה רוקח עיי"ש:

הלכה ו

מי שבירך להניח תפילין וקשר תפילין של יד אסור לו לספר ואפי' להשיב שלום לרבו עד שיניח של ראש. ואם שח הרי זו עבירה וצריך לברך ברכה שניה על מצות תפילין ואחר כך מניח של ראש. והנה מלשון רבינו לא נראה כפי' רש"י במסכת מנחות ל"ו

ע"א בד"ה סח וכו' ולא בירך על של ראש אלא סמך על ברכה הראשונה עבירה היא בידו וחוזר עליה מעורכי מלחמה ועי' בתוס' שם בד"ה עבירה שפי' כמו כן בדעת רש"י דבלא בירך בסח הוי עבירה עיי"ש ולא כן דעת הרא"ש בהל' קטנות דהוי עבירה משום שבירך ברכה שאינה צריכה ובבעה"מ במסכת ר"ה כתב נ"ל הטעם שאמרו הסח וכו' עבירה היא בידו אע"פ שב' מצות הן כיון דכתיב בהו בתפילין של יד ושל ראש והיו לאות על ידך ולזכרון בין עיניך צריך זכירה שתהיה תיכף תפילין של יד ושל ראש כדי שתהיה הויה אחת לשתיהן ואם הסיח דעתו והפליג בדברים ביניהם עבירה היא בידו לפיכך חוזר ומברך עכ"ל. ועי' בטו"ז סי' כ"ה ס"ק ו' בתשובה מאחיו הגאון ז"ל שם ובס' באר שבע סוטה מ"ד עיי"ש. ולשון רבינו נראה ג"כ דהוי בלעדי ברכה שאינה צריכה, עבירה כמוכח מלשונו:

ובתוס' במסכת חולין פ"ז ע"א בד"ה ומכסי שמחלקינן בין כיסוי דם וסעודה וכתבו ואין ראיה מתפילין דהתם מצוה אחת ואין לו להפסיק אבל בשחיטה אי בעי לא שחיט עיי"ש וכיו"ב ברא"ש שם עיי"ש. ולכאורה מסברא היה נראה להיפוך במצוה אחת לא הוי ביותר הסיחה הסח הדעת דודאי דעתו לגמרה משא"כ ברשות דיוכל לפסוק הוי ביותר הסח הדעת. אבל כמ"ש י"ל דהנה מצינו כמה אופני הפסק אם בהסח הדעת או בלא הסח הדעת כשנפסק הדבר מצ"ע ע"י דבר שאינו ראוי כמ"ש בתוס' במסכת ברכות בשם השר מקוצי בהתפלל במקום שאין ראויה הוי הפסק ועי' בד"מ ובשו"ע או"ח בסי' ח' עיי"ש. וא"כ י"ל כמ"ש דבתפילין הסיחה עבירה שאינו ראוי לספר בין של יד ושל ראש וא"כ הוי דבר שאין ראוי ומפסיק מצ"ע משא"כ בסעודה שאין באיסורא לשוח כ"כ בסעודה וא"כ לא הוי הפסק מצ"ע רק תליא בהסח הדעת דלא הוי בכה"ג ובזה חמיר במצוה דהוי הפסק מצ"ע וכן דייק לשון רבינו הרי זו עבירה וצריך לברך ברכה שניה וכו':

הלכה ז

תפילין כל זמן שמניחין וכו' וכל המצות כולן מברך עליהם קודם לעשייתן לפיכך צריך לברך על התפלה של יד אחר הנחה על הקיבורת קודם קשירתן וקשירתן זו היא עשייתן. ועי' בכ"מ בחד פי' דאם יברך קודם הנחה לא הוי עובר לעשייתן וכן סיים דמרא"ש ור"ן נראה כן. ועיין בב"י בסי' כ"ה ובשו"ע סעיף ח' ובמג"א ס"ק י"ב וז"ל עובר וסמוך לעשייתן לפיכך מברך אחר הנחה דקודם לכן אין ראוי לברך כמ"ש בסי' קס"ד ס"ג ותרנ"א ס"ה עכ"ל. ובב"י שם שלא יהיה עובר דעובר עיי"ש. ועיין במס' מנחות ל"ה ע"ב תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן איני וכו' כל וכו' עובר לעשייתן אביי

ורבא דאמרי תרוייהו משעת הנחה ועד שעת קשירה עיי"ש. וי"ל דלכאורה היה מסתבר לברך אחרי עשייתן כדאיתא במסכת נדרים בפ"ק שלא יאמר לה' עולה רק עולה לה' שמא ימלך ויעבור על לא תשא ועיי"ש שתיקנו כנויים בנדרים מה"ט. (ועי' בכ"מ בהל' ברכות למה ברכה הראשונה בפחות מכזית ומ"ש במ"א בזה) וכמו כן היה נאמר שיברך אחרי עשות המצוה מה"ט רק דאית ליה למודא או סברא שיברך קודם להמצוה טרם שעשה אותה ועי' בנוב"י מהדו"ק הי"ד סי' צ"ג עיי"ש. מ"מ לעשותו קודם לזה להיות עובר דעובר לא מה"ט שכתבתי. ועי' בש"ך יו"ד סי' י"ט בלא בירך בעובר לעשייתן אם יברך אח"ז עיי"ש:

הלכה ח

כשחולץ אדם תפילין להצניען לא יניח של יד מלמטה ושל ראש מלמעלה מפני שבשעה שהוא רוצה ללובשן יפגע בשל ראש תחילה ונמצא שמניחה ומוציא של יד לפי שאין לובשין של ראש קודם של יד. ואסור לאדם להניח מצוה ולעבור ממנה למצוה אחרת אלא מצוה שתבוא לידו של אדם בתחילה בה הוא מתעסק. לפיכך צריך להניח של יד למעלה כדי שיפגע בה תחילה וילבש על הסדר. במס' יומא ל"ג ע"א מימרא דריש לקיש וברש"י בד"ה אין מעבירין על המצות הפוגע במצות לא יעבור ממנה ונפקא לן במכילתא מושמרתם את המצות קרי ביה את המצות ולא תמתין לה שתחמץ ותיישן עכ"ל:

ועיין בס' ארעא דרבנן מה שכתב בזה אם הוי אין מעבירין וכו' דאורייתא או דרבנן ולדעתו שם חביבה מצוה בשעתה ואין מעבירין וכו' חדא הוי עיי"ש. והקשה ממס' שבת כ"ג ע"ב דאמר רבא פשיטא לי נר ביתו ונר חנוכה נר ביתו עדיף וכו' נר ביתו וקידוש היום נר ביתו עדיף וכו' בעי רבא נר חנוכה וקידוש היום קידוש היום עדיף דתדיר או דלמא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא בתר דאבעי פשטא נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא עיי"ש. והקשה דתיפוק ליה דנר חנוכה קודם משום דהוי ברישא ועיי"ש שהחליט במצוה מהמובחר לא אמרינן חביבה מצוה בשעתה ואין מעבירין ועי' כיו"ב בשוו"ת חכם צבי סי' ק"ו ובמל"מ הל' מגילה פ"א הי"א ובמג"א בסי' כ"ה ס"ק ב' ובסי' תכ"ו ס"ק י"ג ולדעתם במובחר אח"ז או מצוה אחרת גדולה לא אמרינן שיהוי מצוה לא משהינן והביאו ראיה ממס' יבמות במצוה בגדול וכו' וכיו"ב עיי"ש:

והנה יש לעיין דהרי האי דאמרינן חביבה מצוה בשעתה ילפינן במסכת פסחים דף ס"ח מהקטר אברים ופדרים שמקריבים בשבת ולא משהינן עד לילה ודוחין שבת משום זה עיי"ש. והנה מדחינן איסור מלאכה בשבת משום חביבה מצוה בשעתה למה לא נבטל

עשיית המובחר לאחר זה ולעשותה בפחות בשעתה גם בתמידין ומוספין במסכת מנחות מ"ט ע"א אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא תמידין עדיפא שכן תדיר או דלמא מוספין עדיפי דהו"ל מקודש וכו' וקידוש היום וכו' דהוי מצות שונות מ"מ יקשה דאם מצוה בשעתה דוחה שבת החמור מכ"ש מצוה אחרת המובחרת מזה שעושה בשעתה:

והנה לומר דשאני שבת דנדחה בלא"ה. ושאני עשה מל"ת דעשה דוחה לל"ת. והנה האי דעשה דוחה לל"ת אינה משום חומר העשה כדאיתא בפ"ק דמסכת יבמות בסוגיא דעליה דל"ת חמור מעשה עיי"ש. וזה דשבת בלא"ה נדחה עיין במסכת מנחות דף ע"ב דר' אלעזר ב"ר שמעון ס"ל דוקא שבת דניתן לדחות בלא"ה דוחה ג"כ לענין זה עיי"ש. וכנראה דזה אם שבת הותרה או הודחה בזה ותליא במחלוקת דהותרה והודחה בשאר דברים בטומאה וחולה כמ"ש בב"י באו"ח בסי' שכ"ח לדמותם עיי"ש. וא"כ יקשה לכאורה כמ"ש על דבריהם ז"ל:

ולענ"ד בזה ומקדם נדבר בענין חביבה מצוה בשעתה. וזריזין מקדימין למצוה אם המה אחת ואם שניהם מדאורייתא. ולכאורה יש לעיין אם אמרינן שיהוי מצוה לא משהינן גם במצוה דרבנן. והנה מצינו בכמה מצות דרבנן דלא חשו ע"ז בק"ש בפ"ק דברכות וברשב"א שם דלרבנן לכתחילה עד חצות ולרשב"ג עד עמוד השחר עיי"ש דף ט' ולא אמרינן שיהוי מצוה לא משהינן. והנה זה יקשה למאן דס"ל ק"ש דאורייתא וי"ל. וע"ע שם דף ד' חכמים עשו סייג לדבריהם שלא יהיה אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קמעה ואשתה קמעה ואישן קמעה ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וכו' אבל אדם בא וכו' אם רגיל לקרות קורא ואם רגיל לשנות שונה וקורא ק"ש ומתפלל ואוכל פתו ומברך וכו' עיי"ש. דיקשה בלא הסייג יהיה מחויב לקרות מיד משום זריזין וכו'. ויש לומר דנפק"מ דמשום הסייג לא יוכל לקרות לאח"ז אבל עיין בתלמיד דרבינו יונה ובתוספות במסכת פסחים דף ק"כ מחלוקת בזה. ואם נאמר בדרבנן לא שייך זריזין מקדימין וכו'. יש לפרש דיקשה בלא"ה לשון המיותר אבל אדם בא וכו' ושונה וכו' ויש לומר עם מ"ש בתר"י דאפילו מאן דס"ל ק"ש דרבנן מ"מ לדברת בם בד"ת ס"ל ובאם למד ק"ש דרבנן אבל בלא למד הוי דאורייתא ועיין בשאגת אריה סי' א' וא"כ מדויק אדם בא וכו' ושונה וכו' וא"כ אחרי שלמד הוי ק"ש דרבנן ולא שייך זריזין וכו' וצ"ל משום סייג. והנה בק"ש של יום י"ל כמ"ש במג"א דמובחר אח"ז עדיף וקריאת התיקן מהמובחר אבל ממחלוקת דרבנן ורשב"ג יקשה לכאורה. וראיתי בפנ"י דף ד' שכתב דמהתורה עיקר הק"ש בשעת השכיבה עיי"ש וא"כ לפי דבריו לא יקשה:

אמנם יקשה עוד במנחה גדולה נאמר דיתפלל בכל פעם בעת הזאת משום זריזין וכו'

ומצינו להיפוך. וראיתי בפנ"י במסכת שבת דף ט' שעמד ע"ז ותירץ דעיקר הזמן במנחה קטנה ועי' במג"א בסי' רל"ג ס"ק ב' ובטו"ז ס"ק א' ומחלוקת בין הראשונים ז"ל בזה. ועיין בהגהות מיימוני בהל' תפילה פ"ג אות ג'. וכנראה דעתם ז"ל בהמג"א בסי' כ"ה הנ"ל אם לא נחלק דשם הוי עיקר זמנו אז ודוחק לומר כן:

והנה במסכת פסחים דף ד' בבדיקת חמץ דהוי מדרבנן ואמרינן שם זריזין וכו' ועיין בר"ן ריש פסחים שכתב דבדיקה כמו ביטול מדאורייתא ושניהם כאחת מדרבנן עיי"ש. ולכאורה נראה דמשום זריזין וכו' מדאורייתא י"ל גם במצוה דרבנן חייבו כן. אבל אם זריזין בדאורייתא מדרבנן י"ל במצוה דרבנן לא חייבו בזה כמו שמצינו בכמה דוכתי. ועיין ברשב"א במסכת שבת כ"א ע"ב במצותה משתשקע שכתב דמצותה כל הלילה רק משום זריזין וכו' משתחשך הרי נראה אף בדרבנן אמרינן זריזין וכו':

והנה מצינו חביבה מצוה בשעתה גם בדרבנן במסכת פסחים דף ק"ה ע"ב (וחיובה) [חביבה] מצוה וכו' מפורש במסכת פסחים ס"ח ע"ב דהוי דאורייתא דאיתא א"ר שמעון בן יוחאי וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה ואין ממתינין להם עד שתחשך. וברש"י שם כשירין כל הלילה כדכתיב על מוקדה על המזבח כל הלילה ויכול להקטירן כל הלילה. ואע"פ כן אין ממתינין להם עד שתחשך אלא מחללין שבת עליהן כדכתיב עולת שבת בשבתו על עולת התמיד אלמא חביב למהר מצוה בשעתה עכ"ל. ועיין ברמב"ם בפ"ד מהל' מעשה קרבנות ה"ג. ועיין במסכת מנחות דף ע"ב וא"כ נראה מפורש דהוי מדאורייתא. ועיין במסכת מו"ק דף ט' ע"א שיורי בנין ביהמ"ק לא משיירין עיי"ש. וכמו כן במסכת פסחים דף ד' ע"א זריזין מקדימין למצוה וכו' וביום השמיני ימול בשר ערלתו ותניא כל היום כולו כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצות שנאמר וישכם אברהם בבוקר עיי"ש. וברש"י בד"ה נבדק בצפרא דאיתא הקדמה לזריזין דאשכחן גבי מילה ובזריזותה דאברהם שנאמר וכו' ולא המתין עד הנץ החמה וכו' עכ"ל:

והנה הלשון אלא שזריזין וכו' משמע דדרך הותיקין וזריזין כן כמו במסכת ברכות ותיקין היו קורין וכו' וכן נראה מלשון רש"י שכתב ובזריזותא דאברהם וכו' דמשמע דלא הוי חיוב כ"כ רק אברהם היה זריז ונשכר וכן נלמד ממנו עצה לזריזים בלבד ויש לפרש ג"כ בלשון רש"י ובזריזותה דאברהם שהיה קודם הנץ אבל אנו מצותה לאחר הנץ כדאיתא במסכת מגילה. אמנם הלשון שיהוי מצוה לא משהינן דאמרינן בכמה דוכתי נראה דהוי מחיובא רק הספק אם הוי מדאורייתא לזריזין או מדרבנן וחיוב. ואף שנראה דחיוב מצוה בשעתה דאורייתא דלפום רהיטא נראה אחת היא עם זריזין וכו' אבל כאשר נראה

שני דברים המה. ולכן לא הביאו בגמרא מהקטר חלבים וכו' אלא מוישכם אברהם וכו' אף דמשם לא נדע דבבוקר זריזותא והוי ס"ד קודם הרי במילה נדע דאי אפשר בלילה וממילא מצד חביבה וכו' בהתחלת זמן חיובה:

ולכאורה היה נראה דזריזין וכו' ג"כ מדאורייתא מלשון הרמב"ם בפ"א מהל' מילה ה"ח כל היום כשר למילה ואעפ"כ מצוה להקדים בתחילת היום דזריזין מקדימין למצות עכ"ל. ומלשונו אין הכרע אם הוי חיוב או דרק זריזין בלבד. ועיין במסכת יבמות דף ל"ט גבי מצוה בגדול ליבם דאיתא שם שיהוי מצוה לא משהינן ושם דף מ"ז ע"ב גבי גר מלין אותו מיד מ"ט שיהוי מצוה לא משהינן נראה דהוי חיוב לזרוזי נפשיה בזה:

והנה אם הוי דאורייתא או לא. יש לומר דלכאורה יש לדקדק בלשון הברייתא במסכת פסחים הנ"ל כל היום כשר למילה אלא שזריזין מקדימין למצוה ועיין מגילה דף כ' דלשון כל היום כשר. יש להבין דהרי כשר כל ימי חייו רק דחיובו למול באותו היום ואם עבר ביטל מ"ע דכרת ליומו. ואם למעוטי לילה קאתי הו"ל מצותו ביום וכשר לעולם אלא דזריזין וכו'. ובמסכת מגילה הנ"ל דאיתא ג"כ כל הלילה כשר וכו' היינו משום אחר החצות דאיכא סייג. ועיין בתלמידי רבינו יונה ריש מסכת ברכות ומחלוקת הרמב"ם ותוספות פסחים ק"כ ובספר שאגת אריה הל' ק"ש בזה אבל במילה כאן לכאורה בלתי מדויק:

ויש לומר. דהנה יש להבין בהאי דפשיטא דכל היום וכו' אלא שזריזין וכו' דרק משום זריזות יהיה בבוקר הרי היה נראה דבלא זריזות תחול מצות מילה מיד בהתחלת היום דתיכף בזמן הראוי יחול עליו המצוה. דהנה הזמן שקבעה התורה במילה היום השמיני וקודם לזה לא ימול ואם ביטל יומו עבר בעשה דכרת אף דכל ימיו החיוב הזה עליו ואפשר לתקנו עוד. ולפ"ז נאמר דממצות מילה שימול א"ע ושלא יהיה ערל מיום השמיני והלאה והמ"ע למול כל ימיו ואפשר לקיימו עוד אבל שלא יהיה ערל כבר ביטל ביומו שעבר ולא מל א"ע וא"כ כמו דאמרינן מיום שמיני ולהלאה כן נאמר על תחילת יום השמיני מיד אף דהמ"ע עליו כל ימיו אין לבטל המ"ע במקצת היום להיות ערל לזמן מעט מעט הראוי למול בהתחלת הזמן דמאותו זמן שהוא מחויב ויכול למול חל המ"ע וביטלו בעבר קצת מתחילת זמן חיובו. ומנ"ל לחלק בין התחלת היום ליום שלאחריה. ולמה נאמר כל היום כשר וכו' ומידי ספיקא לא נפקא:

ויש להבין ג"כ בהאי דכל היום כשר וכו' לאידך גיסא מנ"ל דכל היום כשר אפילו בתחילתו וממצות הזריזות אז. ולכאורה ממקרא מפורש ביום השמיני ימול וכו' ומדסתמא התורה על כרחך מתחילת היום. אמנם עיין במסכת שבת דף קל"ב ע"א למידין

מביום וכו' אפילו בשבת ומקשינן האי למעוטי שביעי ומשני מבן שמונת ימים נפקא. ועיין בתוספות שם בד"ה ההיא ובתוס' במס' מגילה דף כ' ע"א בד"ה דכתיב שהקשו על מאי דנקטי מקרא דביום השמיני עיי"ש. ועוד שם בגמרא רב אחא בר יעקב אומר אמר קרא שמיני שמיני אפי' בשבת האי שמיני למעוטי שביעי שביעי מבן שמונת ימים נפקא. ואכתי מבעיא ליה חד למעוטי שביעי וחד למעוטי תשיעי דאי מחד הו"א בשביעי הוא דלא מטא זמניה אבל משמיני ואילך זמניה הוא אלא מחורתא כר' יוחנן עיי"ש:

והנה נאמר שלא יהיה ס"ד לומר דדוקא בשמיני דאז מתחיל הזמן שיכול למול וצריך קרא ע"ז שצריך למול אז. והנה לכאורה מבן שמונת ימים הוי ס"ד דאין רשאי עד שיעבור כל השמונה ימים ולמידין מביום דרשאי אלא צריך שמונה שלימות. ואכתי לא נדע דהוי החיוב ביום השמיני דוקא וזה יקשה לר"י ג"כ עיי"ש:

ולכאורה י"ל דזה נדע ממקצת היום ככולו דאמרינן בכמה דוכתי אבל יש לעיין לפמ"ש בכמה דוכתי חילוק בין תחילת החשבון לסוף הזמן וגם בין זה לחלק בין נדה וזבה עיין בתוספות סוף מסכת נדה ובמסכת פסחים דף פ"ד עיי"ש. (ובמקו"א חשבתי לחלק בין מצות עשה ול"ת בזה עמ"ש הריב"ש עיי"ש). ועכ"פ מידי ספיקא לא נפקא במקצת היום ככולו אם בתחילת ימים או בסופו ועיין בתוס' הנ"ל שכתבו סברות למה נאמר בזה בתחילתו וזה בסופו עיי"ש:

וי"ל דהנה בספיקות הסותרות כאלו שמא דעת התורה דמיד בתחילתו יחול או להיפוך דוקא בן שמונת ימים דכולו, לא שייך דניזל משום ספק בכונת התורה לחומרא. דאם נאמר לבסוף שמא בתחילתו ונבטל מ"ע בכרת ואם מתחילתו שמא זמנו לאחר זה. ועמ"ש הפמ"ג [יו"ד] בסי' ט"ו בח' ימים עיי"ש. ומסתברא דהו"א בן שמונת ימים דוקא כיון דסתימת הלשון ואין להכריע נגד זה משום מקצת היום ככולו. וא"כ צריכין אנו קראי חד לשביעי דלא וחד דרשאי בשמיני ולא נדע עוד דדוקא בשמיני וכמ"ש לעיל. ועי' בראש בפרק רבי אליעזר ובשו"ע סי' רס"ב ובב"י שם ומ"ש בשם הרשב"א בסי' רס"ד במל בתוך ח' עיי"ש:

והנה למ"ש כיון שהספיקות שוות לחומרא נוטה ביותר לומר מאוחר וגם כללא מוטב לעבור בשב ואל תעשה וכו' כדאיתא במס' זבחים. אמנם אם נאמר דמצות זריזין ושיהוי מצוה וכו' הוי מהתורה וא"כ נאמר דמוטב לומר ביותר שימול בהתחלת הזמן ביום השמיני דכיון דאין הספיקות שוות דאם הוי מצותה בשמיני ועשה אח"ז ביטל מ"ע בכרת וגם מצות זריזין וא"כ מדסתמא התורה ניזל בתר הנוטה יותר. והנה י"ל דכה"ג דמאחר משום הספק לא שייך שיהוי וכו' אבל מצות זריזות ביטל בכל גונא. וא"כ לפ"ז מהאי

דנאמר זריזין וכו' ושיהוי מצוה וכו' לא משהינן מזה נדע דיום השמיני כשר וממילא קרא אחרינא למ"ד במסכת שבת דף קל"ב קאתי. ולפ"ז מדויק שפיר הלשון כל היום כשר משום דיש סברה לומר שאינו כן וכמ"ש וע"י מצות הזריזות וכמ"ש נדע כן מביום וכו'. וא"כ מיושב קושיות התוספות במסכת שבת ומגילה למה נקטו האי קרא דביום ובמסכת שבת נילף מבן שמונת ימים דלמ"ש צריכין האי קרא כאן וממילא נפשט למ"ש דזריזין מקדימין למצוה הוי דאורייתא. גם י"ל כיון שנוטה יותר. ועי' במשנה למלך בהל' מגילה פ"א הי"א בספק י"ד וט"ו יקרא בי"ד משום דאם הוי זמנו בי"ד קיים זריזין מקדימין עיי"ש. והנה מצאתי און לי במ"ש לעיל:

והנה אפילו אם נאמר דזריזין מקדימין וכו' לא הוי מדאורייתא מ"מ חביבה מצוה בשעתה על כרחך מדאורייתא כדאיתא במסכת פסחים הנ"ל. ונראה דחביבה מצוה בשעתה וזריזין מקדימין וכו' לאו אחת הנה. דהנה חביבה מצוה וכו' כמו באברים ופדרים שכבר התחיל במעשה הקרבת הקרבן ועיקר כפרתו בשבת על כרחך ולכן אין להפסיק באמצע המצוה וכן נראה הלשון חביבה דהמצוה בשעתה דיקשה כיון דלילה ג"כ זמנו הרי גם בלילה הוי בשעתיה. אבל בשעתיה קאי על זמן התחלת עשיתו דכיון שהתחיל כבר יש לגמור אותה וכמ"ש ז"ל מצוה שבאה לידך אל תחמיצנה משא"כ ענין הזריזין וכו' דהוי להתחיל המצוה ממקרא ועיין ברש"י במסכת יומא דף ל"ג גבי אין מעבירין על המצות עיי"ש. שבא להעיר ע"ז ולכן במילה וכיו"ב מצינו הלשון זריזין וכו' ושיהוי מצוה ולא חביבה מצוה וכו'. ולכן צריכין קרא אחר על זה:

והנה האי חביבה וכו' מצינו עוד במסכת פסחים דף ק"ה גבי כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם. ואם אין לו אלא כוס אחד אומר עליה קידוש היום מפני שקידוש היום קודם לכבוד היום וכו'. לישבקיה עד למחר ולעבד תרתי ביה א"ל חביבה מצוה בשעתיה עיי"ש. גם שם י"ל כמ"ש דכיון שהתחיל קדושת שבת לתפילה ולמלאכה וכיו"ב וא"כ כל הנעשה לקידוש היום השבת כאחת חשבינן והוי כמו באמצע המצוה כשמפסיק בקידוש היום השייך עתה ושייך שפיר ג"כ חביבה מצוה בשעתה:

ועוד שם ומי אמרינן חביבה מצוה בשעתיה והא תניא הנכנס וכו' ואח"כ אומר הבדלה על הכוס וכו' ולא אמרינן חביבה וכו' עיי"ש. ולכאורה מצות הבדלה הוי התחלת המצוה ושייך זריזין וכו' ולא חביבה וכו' כמ"ש:

וי"ל דכמו דאמרינן דאם מפסיק באמצע המצוה מבטל חביבה מצוה בשעתיה ומקרי בשעתיה משום שהתחיל בעשייתה כמו כן אם עיקר הזמן המצוה אז ומשהה עד שיעבור זמן הזה מקרי ג"כ שביטל החביבה מצוה בשעתיה. וא"כ י"ל בס"ד שם קודם דאמרינן

שאני בין אפוקי יומא לעיולי יומא הוי ס"ד דעיקר זמן הבדלה מיד בהתחלת הלילה להבדיל החושך לאור וקודש לחול. ומשא"כ בשאר מצות דאין המצוה חל על הזמן כמו הבדלה דעיקר מצותה על הזמן בלבד. ועיין ברשב"ם שם בד"ה עיולי יומא וז"ל מחבבין ליה ועבדינן קידושא מאורתא כי היכא דלנקטי עילווין הייא דחביבה מצוה בשעתיה וזריזין מקדימין למצוה עכ"ל נקיט תרוייהו ונראה ג"כ מדבריו דשני דברים המה:

גם י"ל דס"ל להגמרא דעל כרחך אף דאומר הבדלה על הכוס לאחר בהמ"ז משום דאי אפשר מ"מ בס"ד בתפילה מבדיל מקודם משום זריזין וכו' וממילא שייך חביבה וכו' על הכוס דהוי כמ"ש באמצע אח"ז. ומדויק לשון הרשב"ם דדוקא בעיולי עבדינן כן ולא באפוקי ונקיט תרוייהו נגד אפוקי דס"ד לומר כן דמצד זריזין מקדימין למצוה מבדיל בתפילה וממילא שייך חביבה מצוה בשעתיה על הכוס ואמר דרק בעיולי ולא באפוקי עבדינן כן ואתי שפיר ומובן היטב:

ועי' עוד בילקוט בשם תו"כ המצוין במג"א בסי' כ"ה הנ"ל וז"ל ואם לא תשיג ידו וכו' כמה חביבה וכו' שמיד מביא עשירית האפה ואין ממתינין לו עד שיתעשר ויביא כשבה או שעירה וכו' ר' אלעזר אומר חביבה וכו' שמיד נערכים וכו' ונותן סלע וכו' ויביא סלעים. ר' שמעון אומר חביבה וכו' הקטר וכו' עיי"ש. ועיין בספר קרבן אהרן דף נ"ח ע"ב בת"כ שמביא טעם במחלוקתם ולמה פליג ר"ש על כולם עיי"ש ויש ליישב גם בזה. וגם י"ל בחוטא ומתחרט להביא קרבן הוי הקרבן באמצע תשובתו וכפרתו וכמו כן בערכין שהוא ע"י דבריו שהתחיל בנדבה ובהתחיל במצוה ועליו לגמרו ושייך לשון חביבה מצוה וכו' כמ"ש:

והנה כמ"ש חביבה וכו' לכו"ע דאורייתא ואמרינן כן במצוה דרבנן ג"כ כדמוכח מסוגיא הנ"ל. ולפי דרכינו זה יש ליישב הסוגיא במסכת שבת דף כ"ג ע"ב הנ"ל אמר רבא פשיטא וכו' עיי"ש. והנה יקשה לכאורה ממאי דאיתא במסכת מנחות מ"ט ע"א ציבור שאין להם תמידין ומוספין איזה מהן קודם וכו'. אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידנא תמידין עדיפא שכן תדיר או דילמא מוספין עדיפי דהוי להו מקודש וכו' אלמא כי הדדי נינהו. ועיין ברמב"ם בפ"ח מהל' תמידין ומוספין הל' כ' שפסק דאיזה שירצה יעשה עיי"ש. וכיו"ב לענין הקדמה בתדיר ומקודש במסכת זבחים. איבעיא דלא אפשטא עיי"ש:

ולכאורה האי דנאמר פרסומי ניסא עדיף יהיה בתורת מוקדש וא"כ למה מחליטים כאן דנר חנוכה עדיפא ולא אמרינן כמו בתמידין ומוספין. והיה נראה לומר דפרסומי ניסא מעלתו גדולה דאע"ג דנר חנוכה מדרבנן מ"מ בקיימה קיים מצוה דאורייתא בפירסום ניסא דהוי מצוה דאורייתא כמ"ש במ"א דפרסום ניסא הוי מדאורייתא מצות רשות

ומדרבנן בחנוכה וי"ב בחיובא ועדיף מקידוש היום ע"י הכוס דהוי רק מדרבנן. אמנם עי' ברשב"א ובר"ן ורא"ש שכתבו דמירי בקידוש על ריפתא דאל"כ קידוש היום דאורייתא ועיין בתוספות במסכת נזיר דף ד' ע"א בד"ה מאי עיי"ש מה שהקשה על רש"י שם דס"ל כן. ואולי יש לפרש כאן דעיקרו מדאורייתא ובלא קידוש בתפילה דהוי מדאורייתא. ולפ"ז נראה דלא נחתי כמ"ש דנאמר דיש בפרסומי ניסא ערך דאורייתא ג"כ וכמ"ש:

וביותר יש להבין דברי התוס' בד"ה הדר שיש להפטיר מה"ט דפרסומי ניסא עדיף הפטרה בנירות דזכרי' בר"ח של חנוכה ומה שמקדימים לקריאת ר"ח הוא דאע"ג דפרסומי ניסא עדיף זה כשאי אפשר לקיים שניהם. אבל כשאפשר לקיים שניהם תדיר קודם עיי"ש. מבלעדי זאת דסברה זאת יקשה להבין ועי' ברא"ש שם גם יקשה מהאי דתדיר ומקודש דאמרינן דהוי איבעיא דלא אפשטא וקיי"ל דאיזה שירצה יקיים וכמ"ש ז"ל. וביותר אם נאמר כמ"ש דפרסומי ניסא עדיף ממעלת מקודש. וגם כמ"ש לעיל בשם הארעא דרבנן להקשות דתיפו"ל נר חנוכה קודם דהוי ברישא עיי"ש:

אמנם לפי דברינו הנ"ל יש ליישב כ"ז. דלפ"ז לא הצריכה הגמ' לומר בפירוש דפרסומי ניסא עדיף במעלתו מקידוש היום דעיקרו מדאורייתא. רק כיון דכל היום בהלל והודאה בתפילה ובהמ"ז והוי כל היום מיוחד לפרסומי ניסא וקדושת היום לפרסם הנס. וא"כ הוי הדלקת הנר באמצע המצוה ושייך חביבה וכו' ואם יקרה דשבת קדים לחנוכה כגון ביום הראשון של חנוכה בשבת אז באמת לא שייך חביבה מצוה בשעתה רק זריזין מקדימין למצוה ואין מעבירין וכו' משום דחנוכה קדים. ונקטו פרסומי וכו' משום חביבה וכו' בכל הימים שקדמו חנוכה לשבת שאז שייך אפי' פרסומי או שנאמר שהוא לא פשיט רק פרסומי ניסא עדיף וכמ"ש מצד חביבה וכו' בלבד. רק לדידן דקיי"ל זריזין וכו' גם במצוה דרבנן כדמוכח בכמה דוכתי ולכן אפי' בקדמה שבת אמרינן כיון דחנוכה קדים. וא"כ לפי דברינו מיושבים כל הקושיות הנ"ל דבאמת נאמר כמ"ש בתוס' דתדיר קודם ולא הוי מוקדש מקידוש היום ורק משום חביבה וכו'. וא"כ בשניהם ביחד תדיר קודם והקושיא הנאמר חביבה מצוה בשעתה שהקשו בארעא דרבנן ובשו"ת חכם צבי הרי לפמ"ש זה באמת תירוצו של הגמ' ואתי שפיר:

ומיושב ג"כ מה שהקשתי על המג"א וסייעתו דאם חביבה וכו' דוחה איסורו של שבת מכ"ש למצוה מהמובחר אבל לפמ"ש חביבה וכו' חמיר עכ"פ משיהוי מצוה והם ז"ל בשיהוי מצוה כתבו כן וכן הסוגיא במס' יבמות ולא בחביבה מצוה בשעתה:

ועי' בטו"ז בהל' חנוכה בענין נר חנוכה והבדלה איזה תקדם שכתב דכבר נכנס שבת

ועיולי הוי חדא עיי"ש. ולמ"ש יש לפרש שכבר נכנס שבת ושייך חביבה מצוה בשעתה וכמ"ש לעיל:

הלכה ט

כלי שהכינו להניח בו תפילין וכו'. עי' מ"ש לעיל בפי"א הט"ו מהל' תפילה עיי"ש:

הלכה י

זמן הנחת התפילין ביום ולא בלילה שנאמר מימים ימימה חוקה זו היא מצות תפילין. וכן שבתות ויו"ט אינן זמן תפילין שנאמר והיה לאות ושבתות וימים טובים הן עצמן אות וכו'. ועי' בכ"מ רבינו שלא פסק כר' עקיבא וא"כ למה נקיט בשבתות ויו"ט משום לך לאות ולא מקרא דימים ימימה כריה"ג דקיי"ל כותיה עיי"ש. ועי' ירושלמי ברכות פ"ב עיי"ש:

ועי' בתוספות במסכת עירובין דף צ"ו ע"א בד"ה ימים שכתבו מימים ולא כל ימים פרט לשבתות ויו"ט וז"ל ונראה דאדרשה דלאות על ידיך דבסמוך קא סמיך וכו' עיי"ש. ובמהרש"א ע"ז שכתב לפרש דמדרשה דמימים ולא כל ימים לא משמע למעוטי שבתות ויו"ט משאר ימים אם [לאו] דאדרשה דלאות קסמיך דנתמעט שבת ויו"ט מה"ט עיי"ש. ועי' בשאגת אריה בסי' מ"א שכתב דשבתות ויו"ט תרוייהו לא אתמעטי די"ל דוקא שבת דחמיר עיי"ש וכתב ליישב דעת הרמב"ם בזה עיי"ש. וביותר מובן עם מ"ש במהרש"א ולכן הביא מקרא דלאות וכו' דלכו"ע מזה נדע למעט שבתות ויו"ט. ועי' בב"י בסי' כ"ט אם מולך לאות נתמעט החיוב בלבד או דהוי גם איסורא להניחם מה"ט בשבתות ויו"ט ועי' במג"א בסי' ש"ח ס"ק י"א ובב"י שם. ובתוס' ספ"ק דמס' ביצה ובשעה"מ כאן:

והנה לכאורה מלך לאות בלעדי זאת שלא נראה מלשון זה איסורא להיפוך היה נראה באם הוסיף באות הוסיף בהמצוה והוי ככל דברים שאין להם שיעור דהוי ברשות ואם קיימם קיים מצוה דאורייתא ועי' בתוס' בכמה דוכתי מ"ש בנשים בקיבלו עליהם קיימו מצוה ומברכין עיי"ש. והנה דעת הזוהר דהוי איסורא ביזוי האות עי' בב"י ובמג"א בסי' כ"ט. והנה דעת הסוברים דלא הוי איסורא וע"כ לאו בכלל ביזוי מצוה. ממילא נוכל לומר דהוי מצות רשות בהוספת האות. אבל לפ"ז יקשה מאי מקשינן בגמ' מאן תנא דס"ל שבת זמן תפילין ואמרינן דלא כר' עקיבא דאמר לך לאות וכו' דילמא סוגיא כר"ע דס"ל דלך לאות ממעט שבתות ויו"ט מהחיוב תפילין ומ"מ מצות רשות הוי בהנחתן וא"כ הוי ממילא בגדר זמנו לענין בל תוסיף דמסתברא דרק בשלא בזמנו לגמרי לא לחיוב ולא למצוה לא הוי בבל תוסיף ועי' במס' ר"ה דאי' מתרמי ליה בנשיאות כפים שם עיי"ש דלא הוי שלא בזמנו. דרק בישן בשמיני דלא הוי במצוה כלל אבל בקיים מצות רשות

שייך דהוי בל תוסיף. ונראה מזה דס"ל להגמ' דלא הוי משום ולך לאות וכו' אפי' במצות רשות ג"כ בהוספת האות.

ונאמר ג"כ כי מסתברא כיון דלא הוי מצות רשות אשר היה נראה כן ע"כ דהוי בגדר בזיון כמ"ש בזוהר הנ"ל וא"כ הוי בגדר איסורא דע"כ אם הוי מצות רשות או איסורא. ועי' מ"ש ז"ל בחוה"מ דמלך לאות דהוי כמ"ש נראה מהגמ' מלך לאות לאיסורא ועי' בכ"מ שדעת רבינו שמניחין תפילין בחוה"מ עיי"ש. וי"ל כיון שאיסור מלאכה רק מדרבנן בחוה"מ עי' ברמב"ם פ"ז ה"א מהל' יו"ט לא מקרי אות ועי' בתוס' במס' מו"ק דף י"ט ע"א בד"ה ר"י עיי"ש. ועי' בב"י בסי' ל"א עיי"ש. ובשעה"מ ובס' שאגת אריה הנ"ל וכן מצוין במג"א להקשות להסוברים דליכא איסורא בהנחת תפילין בשבת ויו"ט ממס' סנהדרין ס"ח ע"א האיך מניחין איסור סקילה ועוסקים באיסור שבות עיי"ש דנראה דאיסור שבות עכ"פ איכא עיי"ש. אמנם בירושלמי בפ"ב דמס' שבת ה"ז איתא הינחת מצות הנר שהיא שבות וחייבין עליו כרת ובאתה לתפילין שאינן אלא רשות ואינן אלא מצוה. ועי' בקרבן העדה שמפרש דלמאן דס"ל לאו זמן תפילין לא הוי אלא מצות רשות ולמאן דאמר זמן תפילין מצוה עיי"ש. ועיי' בשירי קרבן שם בירושלמי דס"ל דחייב בחוה"מ אף דהוי אות ממילא בשבת אין איסור אבל בבלי דנראה לאסור בחוה"מ משום אות ס"ל דהוי ג"כ איסורא עיי"ש:

נמצא אם יש איסור בהנחת תפילין בחוה"מ מחלוקת הירושלמי ובבלי ועכ"פ מירושלמי נראה אף אם נאמר דהוי כר' עקיבא ולא כר' יוסי הגלילי מ"מ משום לך לאות ליכא איסורא רק רשות וכמ"ש בקרבן העדה מצות רשות ודעת רבינו כריה"ג ועי' בש"א וס"ל דאסור איכא ומ"ש אח"ז לחלק בין להניחן ובין היה עליו ושם במעשה דר"א היה עליו מכבר במס' סנהדרין הנ"ל. ועי' בפ"ה מהל' יו"ט ה"ו וברש"י ובתוס' ביצה ט"ו ע"ד בד"ה הכי עיי"ש:

הלכה יא

מי שהניח תפילין קודם שתשקע החמה וחשכה עליו אפי' הן עליו כל הלילה מותר. ואין מורין דבר זה לרבים אלא מלמדין את הכל שלא יניחו תפילין עליהן בלילה אלא יחלצו אותן משתשקע החמה. וכל המניח תפילין לכתחילה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנאמר ושמרת את החוקה הזאת וגו' מימים ימימה. ועי' בס' שאגת אריה סי' מ"ג שהערה מקורו מירושלמי במס' ברכות בפ"ב ר' אבוה בשם ר' אלעזר הנותן תפילין בלילה עובר בעשה ומ"ט ושמרת את החוקה וכו' והא ר' אבוה יתיב ומתני ברמשא ותפילין עליו מצדד היה וכמין פקדון היה בידו אית דבעי מימר לא אמר אלא הנותן אבל

אם היו עליו מבעוד יום מותר עיי"ש. ובס' שאג"א כתב ליישב בזה למה בספק חשיכה אינו חולץ דהוי ספיקא דאורייתא ולפ"ז האיסור מדאורייתא רק להניח והחליצה מדרבנן שמא ישן בהם ולכן ספיקו לקולא וכתב להוכיח דרש"י ס"ל כמו"כ מכח הקושיא שם עיי"ש. ונראה דרש"י ס"ל על כרחך כהרמב"ם דעי' בתוס' ל"ו ע"א במס' מנחות בד"ה ר' יעקב דר"י וחכמים ס"ל דלילה זמן תפילין רק בהרחקה מדרבנן שמא ישן בהם פליגי לזה עד שתכלה ולזה עד זמן השינה עיי"ש:

וברש"י שם בד"ה מודים החכמים לר' יעקב שאם חלצו וכו' אין חוזר ומניחן דלילה לאו זמן תפילין הוא כדאמרינן לקמן עכ"ל. ובלתי מובן במאי פליגי ר"י והחכמים דכיון דמדאורייתא עובר בלאו כדאיתא להלן וא"כ מימים ולא לילות נאמר משקעה החמה לכו"ע. אבל למ"ש רבינו דהנחה לכתחילה מדאורייתא. והנה מלשון הסוגיא עד מתי מניחין וכו' ומודים שאם חלצן וכו' על כרחך מחלוקתם כשמונחין בראשו להיות חולצם וזה מדרבנן ועשו הרחקה זה עד שתכלה וזה עד שינה וכמ"ש בתוס' וא"כ נראה דגם רש"י ס"ל כרבינו:

ועי' בפר"ח בפי' על הרמב"ם שכתב דדעת רבינו אינה כדעת התוס' בעירובין צ"ו ע"א בד"ה השמר דלוקין על לאו זה אלא כדעת רש"י בפרשת ראה שאין לוקין ע"ז עיי"ש. ועי' בס' שאגת אריה בסי' מ"ג בדעת רבינו עיי"ש. ועיין בשעה"מ בדעת רבינו שושמרת הוי לאו ומ"ש בתוס' במס' עירובין לחלק בין המניח בלילה דהוי במעשה לפסח שאינו במעשה ודעת רבינו בפ"ח מהל' בית הבחירה שכתב שם בה"ב אם ביטלו השמירה בלאו שנאמר ושמרתם וכו' ושם לא הוי במעשה וא"כ אין דעתו כדעת התוס' והקשה למה לא מנה להלן בלא הניח תפילין דעובר גם בלאו ולמה בקרבן פסח אין עובר בלאו לדעת המרכבת המשנה דרבינו פוסק כר"ע עיי"ש ובס' שאג"א הנ"ל בזה:

וי"ל דגם רבינו ס"ל כדעת התוס' לחלק בין דהוי במעשה כמו במניח תפילין בלילה לפסח שאינו במעשה. וכ"ז היכא דאיכא עשה ונאמר ושמרת וא"כ י"ל דהוי בכה"ג עשה ובכה"ג ל"ת אבל בשמירת בית הבחירה דליכא ל"ת ועשה רק נאמר לשון שמירה בלבד כיון שאין נסמך לעשה הוי ל"ת. ונראה מלשון ושמרו את משמרת למד כן דהוי לשון כפול דאל"כ הרי צ"ל בלשון השמירה דהוי השמירה המצוה:

ויש לעיין כיון שאין לוקין מאי נפק"מ אם הוי עשה או לאו וצ"ע. והאי דאין עובר בבל תוסיף כשאין חולצין כדאיתא במס' ר"ה בשל זמנו בכונה עובר על בל תוסיף עיי"ש. ונראה דבל תוסיף לא שייך רק במעשה וצ"ע. ואפשר בכונה באמת אסור ולהניח בכ"ג אסור. ועי' בשאג"א שכתב דלשמרן מותר דהוי שלא בכונה דאסור הוי רק בכונה לשם

מצוה עיי"ש. וא"כ מ"ש להניח מלחלוץ דעכ"פ דכונה בל תוסיף. וי"ל דתליא דאם מצות צריכות כונה וא"כ אין עובר על ושמרת כשמניח בלילה בלי כונה. אבל אם מצות א"צ כונה עובר גם בלי כונה ורבינו סותר א"ע ממ"ש בהל' חמץ ומצה לה' שופר בענין צריכות כונה. והנה כמ"ש דהוי בלא"ה בל תוסיף אבל לבל תוסיף שלא בזמנו צריך כונה ומשו"ה ושמרת לאסור בלא כונה אבל אם ושמרת ג"כ בכונה י"ל בלא"ה אסור משום בל תוסיף. ולכאורה לעבור בעי כונה יש לפרש דהוי כמכוין שלא לצאת דלא מהני לכו"ע ומשום האיסור הוי כן וא"כ גם ושמרת דהוי לעבור צריך ג"כ כונה כמו בל תוסיף וא"כ בכל גונא כשעובר במניחן על ושמרת הוי בל תוסיף ג"כ דשניהם רק בכונה עובר אף למאן דס"ל מצות א"צ כונה. (והנה רבינו לא כתב בבל תוסיף באלו שלוקין והעור ע"ז בפרי מגדים בפתיחתו לאו"ח עיי"ש בח"ר סי' ל"ז):

ונראה דלשמרן הוי כמכוין שלא לצאת מ"מ כמ"ש נראה דלהניחן דהוי לעבור צריך כונה כמו לענין בל תוסיף וא"כ יקשה מ"ש מניח דאסור הרי גם לחלוץ בכונה אסור משום בל תוסיף עכ"פ ובלא כונה גם ושמרת ליכא כמ"ש:

והנה בירושלמי הנ"ל יש לפרש לא אלא הנותן וכו' דהנותן מסתמא מכוין אבל בהיה עליו י"ל מסתמא אינו מכוין בלעבור וצ"ע אם לא נאמר כמ"ש דבשב ואל תעשה לא שייך בל תוסיף דרק להוסיף במעשה דניכר שרוצה להוסיף על דברי תורה ולא דהוי מעצמו בו לא הוי כמוסיף. אבל יקשה לומר במכוין בשב ואל תעשה לא הוי בל תוסיף. ויש לומר דלא שייך בל תוסיף רק כשעושה המצוה כשורה ואף שלא בזמנו כדאיתא במס' ר"ה ועירובין אבל כשעושה באיסורא והוי שלא כמצותו לא הוי בבל תוסיף שלא הוסיף במצוה דהוי בעבירה וא"כ כיון דמושמרת וכו' נלמד לאיסורא בתפילין בלילה וא"כ ליכא בל תוסיף. אבל להניחו עליו ולא לחלצם שאין עובר לרבינו וא"כ שייך בל תוסיף עכ"פ. ויקשה כנ"ל אם לא נאמר דהכל תליא בכונה לצאת אבל בהניחן מסתמא כונה למצוה ועובר רק בלשמרן דאז לא הוי בכונה למצוה. וכשאין חולצין מסתמא שלא למצוה כיון דהוי לעבור. וא"כ באמת שניהם שוין דתליא בכונה רק בזה מסתמא בכונה למצוה ובזה לא וכמ"ש בפי' הירושלמי ג"כ כן. וא"כ לדינא לא נפק"מ בין דעת רבינו לשאר הפוסקים הראשונים ז"ל דלכו"ע י"ל דתליא הכל בכונה כן נראה לענ"ד לומר וצ"ע. וי"ל משום ה"ט אין מורין לרבינו שלא יטעו לומר דהוי למצוה ואז בכל גונא אסור ומובן בזה הבלתי מובן מ"ש מטעם ושמרת וכו' להניחן מלחלצן אבל כמ"ש מובן שפיר. והאי דלא מצינו כעין זה בציצית הוא דבציצית מסתמא שלא לצאת בכל גונא כמ"ש ברש"י בישן בשמיני וכו' ואף דמניחו לכתחילה הוי משום חפצו בהכסות ולא

משום הציצית אבל בתפילין אם לא לשמרן למה מניחן וא"כ שייך בל תוסיף וכמ"ש. ועי' בקרית ספר ובשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ק"ח אם מדאורייתא או ושמרת אסמכתא עיי"ש ודעתו החילוק בין מניח ולחלוץ משום דהוי דרבנן. ולמ"ש י"ל מדאורייתא כן:

הלכה יב

היה בא בדרך וכו' ואם לא חלץ וכו' ונמצא עליו כדי לשמרן מותר. ועיין בכ"מ ובמ"ש לעיל בהי"א והאי דלא שרי לכתחילה עי' בכ"מ:

והנה כדי לשמרן אם מחויב מדאורייתא. ביזוי מצוה נראה דהוי מדאורייתא בשבת כ"ב שלא יהיו מצות בזויות ילפינן מושפך אבל שם בשעת שעושה המצוה. ובמס' מגילה שיורי קדושה נגנזין וכ"ז בידים. אבל בשמירה עי' במפרש במס' תמיד דף כ"ז ע"א א"ר פפא ש"מ תפילין מן הצד שריין ולא חיישינן דילמא מגנדר וכו' ובמפרש שם בד"ה א"ר פפא מדשרי איסור דאורייתא דהיינו בגדי קודש וכו' ש"מ תפילין וכו' לא חיישינן דילמא מיגנדר ונפיל עליה והוי איסורא דרבנן דדמי לבזיון וכו' עיי"ש:

ויש לעיין אם בשאין שומרן דמי לבזיון והוי מדרבנן ולכן אין להניחן לכתחילה או דשמירה הוי בלא שמרן בזיון ממש ומדאורייתא. וי"ל אפי' הוי בזיון ומדאורייתא מ"מ הוי ספק שמא יאבדו והרי האיסור שמא ישן בהם ג"כ משום בזיון ושב ואל תעשה עדיף בלא הניחן לא יניחום ובהניחם לא יחלצם דבכל אופן חשש בזיון. ואתי שפיר דלמ"ש בש"א בלשמרן הוי שלא בכונה ומותר עיי"ש. וא"כ למה לכתחילה לא. אבל למ"ש הכל משום שמא יישן בהם וכמ"ש יש לחלק בין לכתחילה ולחלצן ואתי שפיר ועי' בשאגת אריה סי' מ' עיי"ש:

הלכה יד

חייב אדם למשמש בתפילין כ"ז שהם עליו שלא יסיח דעתו מהם אפי' רגע אחת וכו'. ועי' בשאגת אריה סי' ל"ט ומ' בפי' הסח הדעת עיי"ש. ובסי' ל"ח מ"ש בלמודא מציץ עיי"ש:

פרק ה

הלכה א

כיצד כותבין המזוזה וכו' ואם כתבה בשנים וג' דפים כשירה וכו'. עי' בכ"מ ובמרכבת המשנה שרבינו פי' כרש"י בפי' שתים ושלש וזה שכתב כאן למד מעשה ג' דפין וכפי' התוס' שם ודין של כשירה לא הוי שנכלל במ"ש "ובלבד שלא יעשנה וכו'" עיי"ש:

כתבה בשני עורות אע"פ שתפרן פסולה וכו'. בכ"מ לא כתב מקור ע"ז אע"פ שתפרן וכו' ועי' בשו"ת מהר"מ מינץ מהגאון מאובן ז"ל שכתב שהוציאו מהירושלמי המובא בתוס' מנחות ל"ג ע"א בד"ה כתבה וז"ל ובירושלמי משמע דשני עורות פסולה דפריך ולמה לא תנינן שהספרים נכתבין בשני עורות והתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא בעור אחד עכ"ל. והרי בס"ת נתפרין היריעות ועל כרחך בתפילין אף בנתפרין אחר זה פסולין עיי"ש בסי' א'. ועי' בתוס' מנחות ל"ב ע"א בד"ה דלמא שכתבו והא דאמר בירושלמי דתפילין וכו' אלא על עור אחד בשלא תפר העורות זה בזה עיי"ש. ובשירי הקרבן בירושלמי הנ"ל בפ"ק דמס' מגילה ה"ט עמד ע"ז דבס"ת אמרינן שם דאסור ובס"ת ודאי בתפר מיירי עיי"ש. ועי' בב"ש בסי' ק"ל ס"ק ח' בשם תוס' סוטה לחלק דרק בתפרן אחר הכתיבה עיי"ש. ועי' בשו"ת מהר"א ששון המובא בשו"ת הנ"ל להיפוך עיי"ש. ובזה יש ליישב דברי הירושלמי. ועי' בס' קובץ על יד על הרמב"ם שרש"י מגילה ח' ע"ב בד"ה לתופרן שכתב במזוזות שיהו תפורין בגידין וכו' עיי"ש:

ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה ולא מן הגליונים של ס"ת אין כותבין עליו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקלה. מ"ש ולא מן הגליונים וכו' לא פי' בכ"מ מקורו. ועיין בתוס' במס' מנחות דף ל"ב ע"א בד"ה דילמא להשלים ויש עוד לפרש להשלים כגון דפרשת שמע בסוף העמוד והוסיף פרשת והיה אם שמוע בגליון שלמטה או פרשת והיה אם שמוע בתחילת העמוד והוסיף שמע בגליון שלמטה עכ"ל. ואסור בכה"ג משום אין מורידין וכו' כדאיתא שם ונראה שרבינו פי' כדעת התוס'. והנה לכאורה כיון שצריך להשאיר גליון למעלה ולמטה בס"ת וא"כ הוי הגליונות כגוף הס"ת ושם על כרחך בכה"ג מיירי דאל"כ הוי חלק גדול חלק. אבל אחרי השיעור המוזכר בפ"ט מהל' ס"ת בזה צ"ע לכאורה אם הוי בכלל גליונות וכנראה מלשון רבינו שסתם דכל מה שהשאיר לגליון קדושת הס"ת עליו דהשיעור הוי למטה ולא למעלה:

וראיתי בפי' לרמב"ם מר' דוד עראמ"ה ז"ל וז"ל ולא מן הגליונים. פי' מה שלמעלה מן הדף וכן מה שלמטה ועי' הל' ס"ת פ"ט ותראה שזה הפי' האמיתי עכ"ל. ואולי כונתו למ"ש ונשמע מזה דמצד לא הוי בכלל זה. ועיין בטו"ז בסי' ר"צ ובנה"כ שם. ועי' בתוס' מגילה דף ל"ב ע"א בד"ה הלוחות עיי"ש:

הלכה ח

תלאה במקל וכו' העמיק לה טפח פסולה וכו'. ובכ"מ משום תעשה ולא מן העשוי עיי"ש. ועי' במעשה רוקח שכתב דט"ס בכ"מ דלא שייך בזה עיי"ש וכיו"ב במרכבת המשנה שמגיה דבריו עיי"ש:

הלכה י

הכל חייבים במזוזה וכו' השוכר בית בחוצה לארץ והדר בפונדק בארץ ישראל פטור מן המזוזה ל' יום. אבל השוכר בית בארץ ישראל חייב במזוזה מיד. עיין בתוס' במס' מנחות דף מ"ד ע"א בד"ה טלית שכתבו דמדאורייתא לעולם פטור בטלית כסותך כתיב כדדרשינן במס' חולין קל"ה בראשית הגז אלא מדרבנן לאחר שלושים בציצית ומזוזה שאני דביתך דרשינן דרך ביאתך וכל שלושים לא הוי בית דירה ואח"ז כתבו צ"ע ומיהו י"ל דמזוזה ג"כ מדרבנן דתרי ביתך כתיב עיי"ש. ועיי"ש עוד שכתב בטלית לאחר ל' משום שנראה כשלו עיי"ש. ובהגהות מיימוני בהל' י"א כתב לפטור בשוכר מגוי משום ביתך דבישראל משום שלא יאמרו ששלו משא"כ בשוכר מגוי דקלא אית ליה. והקשה בשוכר מישראל ג"כ נאמר ביתך ואי דשכירות ליומא ממכר גם שאלה ליומא ממכר ולמה השוכר מישראל חייב עיי"ש וכונתו להקשות על החיוב מדאורייתא. ולדעת התוס' דהוי מדרבנן ולא אמרינן שכירות ליומא ממכר הוא יש להביא ראיה לדעת הב"ח המובא בש"ך חו"מ בסי' שי"ג דשכירות קניא מדרבנן אף לדעת התוס' דרק לענין אונאה בלבד אמרינן ליומא ממכר הוא וכתב ע"ז בש"ך בס"ק א' ולא ידעתי מנ"ל עיי"ש. והנה י"ל במזוזה דחייב מה"ט מדרבנן. אלא דיקשה דא"כ בטלית יהי' חייב קודם ל' ג"כ מדרבנן דבמזוזה טעמא אחרינא כמ"ש בתוס' משום דלא מקרי דירה קודם לזה דלא שייך בטלית. ועי' במג"א בסי' רמ"ו ס"ק ח' עיי"ש בשם הג"א דלחומרא אמרינן ממכר הוא עיי"ש ויקשה מטלית למה פטור כל ל'. ועי' עוד בישועות יעקב ב"ק פ"ה סי' ל"ג עיי"ש. ובס' תורת חיים ב"מ נ"ו ע"ב עיי"ש:

הלכה יא

המשכיר בית לחבירו על השוכר להביא מזוזה ולקבוע אותה אפי' היה נותן שכר על קביעתה מפני שהמזוזה חובת הדר הוא ואינה חובת הבית וכו'. עיין בתוס' במס' פסחים דף ד' ע"א בד"ה המשכיר שכתבו דמזוזה חובת הדר הוא כלומר אפי' לא היה משכירה היה יכול לפטור ממזוזה שלא היה דר ומשתמש בבית וכו' עכ"ל. ועיין בנ"י בסוף הל' מזוזה בד"ה המשכיר וכו' על השוכר שהוא צריך לשמירה כיון שהוא דר בתוכה ואע"ג שאם לא היה שוכרה היה חייב המשכיר לעשות לה מזוזה מידי דהוי אבית התבן ובית העצים אפ"ה כיון שהשוכר לא מצא בה מזוזה חייב לעשות לה מזוזה עכ"ל. ועי' בתוס' במס' מנחות הנ"ל דף מ"ד ע"א בד"ה טלית עיי"ש. ולשון רבינו ואינה חובת הבית וכו' נראה כדעת התוס' ובשו"ע יו"ד סי' רצ"א ובחו"מ בסי' שי"ד לא נאמר מזה כלל. ועי' ברש"י ב"מ ק"א חובת הדר הוא דדרשינן דרך ביאתך למי שנכנס ויוצא לה זה הדר בה

עכ"ל ועי' לשונו במס' פסחים הנ"ל נראה ג"כ כדעת התוס'. ועי' בלשון רבינו פ"ו ה"א ואח"כ יתחייב הדר בה וכו' עיי"ש כמ"ש. ועי' בריטב"א במס' יומא דף י"א ע"א עיי"ש. ועי' בפ"ו ה"ו בביהכ"נ וכו' עיי"ש:

פרק ו

הלכה א

עשרה תנאים בבית ואח"כ יתחייב הדר בו לעשות מזוזה ואם חסר תנאי אחד מהן פטור מן המזוזה ואלו הן וכו' ויהיה לו דלתות וכו'. בראב"ד השיג עליו וכן ברא"ש בהל' מזוזה ועי' בכ"מ ובתוס' מנחות ל"ג ע"א בד"ה תלי עיי"ש ובתשובת רבינו לחכמי לוני"ל בכ"מ כתב דלא מקרי שער בשאין לו דלתות. וכן מוכיח בעירובין עיי"ש. ובמרכבת המשנה כתב שכונתו להאי דאי' במס' עירובין דף ו' ע"ב ירושלים אם לאו דדלתותיה נעולות בלילה הוי רה"ר עיי"ש. והנה לכאורה שאני להוציא מתורת רה"ר ולהיות רה"י צריך דלתות ונעולות בלילה עכ"פ. ולאו משום הדלת רק משום שתהיה בגדר נעולות המשוי לרה"י דהוי ע"י הדלת רשות בפ"ע. משא"כ לענין מזוזה דבשער תליא מאי דמקרי שער ולא ס"ד לומר דצריך למזוזה ג"כ דלתותיה נעולות לזמן כמו לענין רה"י שם. וז"ל רבינו שם שכל פתח שאין לו דלתות פתח מקרי שער לא מקרי וכן מוכח בעירובין עכ"ל:

והנה לחלק בין פתח ושער עי' בפ"ק דמס' עירובין דף ב' ע"ב פתח שער החצר מקרי פתח סתמא לא מקרי. וברש"י פתח החצר דאקרי פתח בפרשת נשא עיי"ש ומקרי שער החצר עיי"ש. ונראה שהבדל בין פתח שהוא החלק הפתוח לכנוס וליצא. ושער מקרי הדלתות ולזה נראה שכיון רבינו. ועי' בס' ברכת אברהם לרבינו אברהם ז"ל סי' מ"א עיי"ש:

הלכה ב

בית שאין לו ארבע אמות פטור מן המזוזה. ואם יש בו כדי לרבע ד"א על ד"א בשוה אע"פ שהוא עגול או בעל חמשה זויות ואצ"ל שאם היה ארכו יותר על רחבו הואיל ויש בו לרבע ארבעה על ארבעה חייב במזוזה. וברא"ש בהל' מזוזה חולק ע"ז יעויין בשו"ע יו"ד סי' רפ"ו ובמרכבת המשנה כתב שבחנם עשה הכ"מ מחלוקת בין הרא"ש לרבינו עיי"ש. והנה הרא"ש שם הביא הרמב"ם וכתב שלא כדבריו בפי'. ועיקר מ"ש במרכבת המשנה עיי' בטו"ז בהל' סוכה בסי' תרל"ד ס"ק ב' שכתב שגם רבינו כונתו כהרא"ש כנראה בהל' סוכה ומפרש שיהיה רבוע ארבעה בתוך העגול עיי"ש. ובמעשה רוקח כתב דלפי' הטו"ז יקשה עוד לשון רבינו שכתב ואצ"ל שאם ארכו וכו' דפשיטא דמאי יגרע שארוך ביותר בזה יאמר מ"ש במרכבת המשנה ממשנה רפי"ב דנגעים עיי"ש:

הלכה ד

בית שיש לו מזוזה מכאן ומכאן וכפה כמין קשת על שתי מזוזות במקום המשקוף אם יש בגובה המזוזות י' טפחים וכו' חייב וכו' ואם אין בהן עשרה טפחים פטורין מפני שאין לו משקוף. ועי' בכ"מ שהקשה שאם הכפה חשוב משקוף אפי' אין גבוה עשרה ואם אין חשובה משקוף כי גבוה עשרה מאי אהני עיי"ש ועיין בטו"ז סי' רפ"ז ס"ק ג' ביו"ד ישוב ע"ז ועי' בס' מעשה רוקח. ועי' בריטב"א במס' יומא י"א ובס' שיח יצחק שם דנראה ג"כ כמ"ש ז"ל. ועי' בחי' הרמב"ם להר' דוד ערמא"ה ז"ל שכ"כ:

הלכה ו

הר הבית הלשכות והעזרות וכו' ובתי כנסיות וכו' שאין בית דירה פטורין לפי שהן קודש וביהכ"נ של כפרים שהאורחין וכו' חייב במזוזה. וכן ביהכ"נ של כרכין אם היה בו בית דירה חייב וכו'. ועי' בס' שיח יצחק יומא י"א שכ' דע"כ לחלק כן ממ"ש בריטב"א להקשות מפסחים ק"א דאי' דמקדשין בבהכ"נ להוציא האורחים ומשו"ה מחלק בין כפרים וכרכין ולא רצו לומר כריטב"א משום דהיה במקרה לא אצרכוהו דהרי לא גרע מלשכת פרהדרין דמשום דירת ז' ימים בשנה אצרכוהו הרבנן מזוזה עיי"ש ועי' בראב"ד ה"ז עיי"ש. והנה בלשכת פרהדרין משום שלא יאמרו כה"ג בבית אסורים כדאי' בגמ'. ונראה מה שיש לנו מיעוט מיוחד שאינו חול. דלא נאמר דהוי בכלל דירה מה שבאין בתוכם ללמוד ולהתפלל שהדירה לקודש לא מקרי דירה רק כשדר בו ג"כ דרך חול אז מקרי דירה לענין מזוזה. ועי' ברש"י יומא ל"ב ע"א בד"ה דכרכין. דנראה מדבריו דבר השייך לכו"ע כמו רה"ר לא מקרי שותפין עיי"ש:

הלכה ז

בית שער אכסדרה וכו' והגינה וכו'. עי' ברא"ש ובכ"מ ובמרכבת המשנה עיי"ש:

הלכה ח

לפיכך אחד שערי חצירות וכו' הכל חייבין במזוזה וכו'. ועיין בתוס' ובבה"מ ובר"ן סוכה דף ח' ע"ב ובתוס' בד"ה ותהוי שם ובריטב"א יומא י"א כתב דחיוב שערי מדינות ועירות מדרבנן דאסמכוהו אקרא עיי"ש. ולרבינו נראה דהוי מדאורייתא וכ"כ בס' קרית ספר עיי"ש:

הלכה ט

ביה"כ ובית המרחץ וכו' פטורין ממזוזה לפי שאין עשוין לדירת כבוד. סוכת חג בחג ובית שבספינה פטורין וכו' לפי שאין עשוין לדירת קבע וכו'. ועי' במרכבת המשנה שהער מקור לבית הספינה ממשנה רפי"ב דנגעים ובתוספתא שמובא בר"ש שם עיי"ש:

הלכה יב

והיכן קובעין וכו'. בתוס' במס' מנחות ל"ג ע"ב בד"ה ומאי ובירושלמי משמע בפ"ב דמגילה דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתיפיו וחולק על ש"ס שלנו עכ"ל. ועיין במרכבת המשנה עיי"ש:

הלכה יג

חייב אדם להזהר במזוזה מפני שהיא חובת הכל תמיד וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותיו בהבלי הזמן וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם. ומיד הוא חוזר לדעתו והולך מישרים וכו'. שויתי ה' לנגדי תמיד וכו' כלל גדול וכו' באו"ח בסי' א' הנה הזכרון בה' בידיעתו כי הוא השלם הבלתי בעל תכלית וכל השלימות חכמה טהרה קדושה צדקה משפט וכו' הכל בו יתעלה מבלי חקר וגבול ובאהבתו לו יתעלה נאהב כל אלה. לכן הזכרון במעלות הנפש אשר כל אלה לה לחלק ממרום ברתא דמלכא קדישא וכמצווה עלינו להדמות בדרכיו מה הוא רחום וכו' לכן הזכרון בשמו וזכרון באהבתו מעיר ומקיץ מהשינה ומעיר על השגיון לעסוק בהבלי הזמן. ורעיון הנשגב הזה כי בידיעת ה' יתעלה מקור כל השלימות האורח החיים למעלה מכל הידיעות למשכיל וידע שאין דבר וכו' אלא ידיעת צור העולם אשר בו יתראה כבוד ה' מתוך מעשיו הוא ניכר וכו' "מיד חוזר לדעתו והולך מישרים" "אלקים עשה את האדם ישר וכו'" הנשמה שנתת בי טהורה וכו'. הבלי העולם עין סוררת ולבב מורר וחזיוני שוא ומדוחים יתעו בני האדם מלשום לב על יעודם הנשגב. ובעת כי יזכור באהבתו לה' וידיעתו יחזור לדעתו למקורו הנאמן ממעל לו וכמ"ש במ"א בפי' תשובה עיי"ש. ותפילין אשר לשעבד גופו ומזוזה שעבוד רכושו לו יתעלה המעירים על כל אלה וציצית לבלי נתור אחרי מראה עינינו יעירו על כל זה כמו שכתב רבינו "אמרו חכמים הראשונים כל מי שיש לו תפילין וכו'. דברים המתוקים מדבש ונופת צופים אשרי להמשכיל תמיד בכל אלה:

ומ"ש רז"ל מרב וכ"כ לעיל בהל' דיעות לא נמצא מפורש בזה ועי' ביד המלך שהעיר ע"ז וכתב שהנראה שהיה לו אגדה מיוחדת ממנו. והנה ימצא אגדת רב ושם לא נמצא כן ואולי עוד אחרת היתה לו:

פרק ז

הלכה א

מצות עשה על כל איש ואיש מישראל לכתוב ספר תורה לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו לפי שאין כותבין את התורה פרשיות פרשיות. בס' שאגת אריה בסי' ל"ד מסופק אם הפי' עבור השירה שמצוה לכתבה משו"ה יכתב כל התורה שאין כותבין פרשיות פרשיות וא"כ בבלה הס"ת ונשאר השירה יצא חובת מצוה זאת. או שפי' כיון שאין כותבין פרשיות פרשיות והתורה אמרה כתבו לכם את השירה לאו שירה לחודא במשמע רק כל התורה במצוה זאת וכתב דלשון רבינו כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו נראה שכל התורה ממצות הכתיבה כמו השירה עיי"ש מ"ש עוד ע"ז. ועי' בסה"מ עשה י"ח רצה באומרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה עכ"ל:

ובס' שו"ת חת"ס חי"ד סי' רנ"ד הקשה דמנ"ל כתיבת כל התורה משום דאין כותבין פרשיות פרשיות דילמא כמו בתפילין ומזוזה ופ' סוטה דהתירה התורה בפירוש לכתוב פרשיות כמו"כ השירה והניחו בתימה עיי"ש:

ולענ"ד שאני בתפילין וכיו"ב דאינו רשאי להוסיף אפי' אות אחת מהלכה למשה מסיני או מרבוי דקרא וע"כ התירה התורה לכתוב פרשיות בפ"ע. אבל בהשירה דעכ"פ לית לן למודא דאינו רשאי להוסיף וגם אין הסברה מחייב כן וא"כ יהיה הסתירה דאין כותבין פרשיות נגד כתיבת השירה ע"כ המצוה לכתוב כל התורה. ואין רמז לאסור ביותר שהרי משה כתב הרבה זולת השירה:

ובס' שאגת אריה הנ"ל הקשה דמנ"ל עוד כתיבת כל התורה הא מותר לכתוב חומש בפ"ע כדאיתא במס' גיטין דף ס' אין קורין בחומשין בביהכ"נ משום כבוד ציבור וש"מ דניתן לכתוב וכ"כ ברמב"ם להלן הי"ד מותר לכתוב כל חומש בפ"ע עיי"ש. וא"כ מנ"ל מהאי דאין כותבין פרשיות פרשיות המצוה בכתיבת כל התורה עיי"ש. ונראה דזה נדע מהסברא אם המצוה לכתוב משנה תורה למה לא שאר התורה. דכמ"ש לעיל דאין הכונה עבור השירה כותב השאר רק מזה נדע שכותב גם שאר מהתורה וא"כ למה משנה תורה בלבד. אף דמצינו במלך שקורא במוצאי יו"ט של חג הסוכות חלק ממשנה בלבד עי' סוטה מ"א ע"א וברמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג מתחיל חומש אלה הדברים עד סוף פרשת שמע ומדלג וכו' עיי"ש. הנה שם אין קורא כל משנה התורה ג"כ רק מה להעיר את העם. אבל מה שנכתב למען להשמר לדורות למה משנה תורה בלבד ולא שאר דברי התורה:

ובמס' נדרים דף ל"ח ע"א א"ר יוסי ב"ר חנינא לא ניתנה התורה אלא למשה וזרעו

וכו' משה נהג בה טובת עין ונתנה לישראל וכו' מתיב רב חסדא וכו' ועתה כתבו לכם את השירה הזאת. השירה לחודא. למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל וכו'. וברא"ש בפי' שם ואם לא נתן להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד עכ"ל. וכיו"ב בר"ן אי שירה בלבדה קאמר מה סהדותא איכא עכ"ל. וכמו כן אם נכתב השירה למשמרת לעדות על הברכה וקללה על קיום התורה וחלילה בבטולה. ואם לא נכתב גם התורה ואם ח"ו תשתכח התורה מה תועיל לנו זכרון השירה ועל מה תעיד אח"ז ומזכרון ע"י הכתיבה בהשירה נדע כתיבת כל התורה:

ועי' במהרי"ט ח"ב סי' ג' שהקשה על הרי"ף שלא הביא האי דאין כותבין פרשיות פרשיות וא"כ מנ"ל מצות כתיבת התורה עיי"ש. וי"ל מהאי דנדרים ילפי לה. ועי' בשאגת אריה הנ"ל שכתב דמזה אין ראיה רק שנתנה התורה כולה לכל ישראל אבל לא הכתיבה עיי"ש. אבל למ"ש כיון דהשירה נכתב לעדות ולזכרון מזה כל התורה וכמ"ש. ולשון רבינו בסה"מ עשה י"ח רצה באומרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה עכ"ל מובן על דרך זה ג"כ. ומבלעדי כל הנ"ל נראה כמפורש בתורה כי המצוה לכתוב הוא על כל התורה. כי מצינו משה כתב פרשיות רבות קודם גמר התורה ולמה יגרע חלק משאר החלקים:

פרשת עמלק: "ויאמר ה' אל משה כתוב זאת בספר ושים באזני יהושע" (בשלח י"ז). בספר בפַּתַח הבית הנודע. וברמב"ן וז"ל והנכון בעיני כי בספר ירמוז לספר התורה כענין שכתב לקוח את הספר התורה הזה, יאמר כתוב זאת בספר תורתי שיזכרו בני ישראל מה שעשה עמלק עכ"ל. ועיין מה שהשיג על הראב"ע שם:

כתיבת המשפטים וספר הברית: "ויבוא משה וכו' לעם את כל דברי ה' ואת כל המשפטים ויען כל העם קול אחד ויאמרו כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ויכתוב משה את כל דברי ה' וכו'" (משפטים כ"ד ג' וד'). "ויקח ספר הברית ויקרא באזני העם וכו'" (שם ז'). ולשון רש"י שם "ויכתוב מבראשית עד מתן תורה וכתב מצות שנצטוו במרה" עכ"ל (שם ד'). ועכ"פ כתיבת המשפטים ואמרי ה' אשר בכלל ספר הברית מפורש נאמר מכתיבתם. ועי' ברש"י (שם ז') "ספר הברית מבראשית עד מ"ת ומצות שנצטוו במרה" עכ"ל:

עשרת הדיברות: "ויפן וירד משה מן ההר ושני לוחות העדות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים" (כי תשא ל"ב ט"ו):

"**אם** לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת הכתובים בספר הזה ליראה את ה' הנכבד והנורא את ה' אלוקיך" (כי תבוא כ"ח נ"ח). נראה מזה כי כל המצות כתובים

דהחיוב השמירה והעונש להעובר על כל המצות בשוה ואמר אם לא וכו' את כל דברי וכו':

"**והיה** ביום אשר תעברו את הירדן אל הארץ אשר ה' אלוקיך נתן לך והקמות לך אבנים גדולים ושדת אותם בשיד. וכתבת עליהן את כל דברי התורה הזאת בעברך וכו'" (כי תבוא כ"ז ב' וג'). ועיין ברמב"ן שם אם כל התורה או תרי"ג מצות בלבד עיי"ש:

"**וכתבת** על האבנים את כל דברי התורה הזאת באר היטב" (כי תבוא כ"ז ח'):

"**כי** תשמע בקול ה' אלוקיך לשמור מצותיו וחוקותיו הכתובה בספר התורה הזה וכו'" (נצבים ל' י'):

"**וכתבתם** על מזוזת ביתך ובשעריך" (ואתחנן ו' ט'):

"**וכתבתם** וכו'" (עקב י"א כ'):

אלות שבתוכחה: "גם כל וכו' אשר לא כתוב בספר התורה הזאת וכו'" (כי תבוא כ"ח ס"א). "והבדלו ה' לרעה מכל שבטי ישראל ככל אלות הברית הכתובה בספר התורה הזה" (נצבים כ"ט כ'). וברש"י הזה לשון זכר מוסב על הספר וכו' עיי"ש:

המסעות: "ויכתב משה את מוצאיהם למסעיהם על פי ה'" (מסעי ל"ג כ"ב). ועיין בספורנו וברמב"ן שם:

השירה: "ועתה כתבו וכו'" "ויכתב משה וכו'" (וילך ל"א י"ט וכ"ב). "ויכתב משה את התורה הזאת ויתנה אל הכהנים וכו' ולכל ישראל" (שם ט'). ועיין ברמב"ן שם:

"**ויהי** ככלות משה לכתב את דברי התורה הזאת על ספר עד תומם ויצו משה וכו' לקוח את ספר התורה הזה ושמתם אותו מצד ארון וכו'" (שם ל"א כ"ד וכו'):

וביהושע: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך וכו'" (יהושע א' י"ז). "ויכתב שם על האבנים את משנת תורת משה אשר כתב לפני בני ישראל" (שם ח' ל"ב). "ככתוב בספר תורת משה מזבח אבנים וכו'" (שם ח' ל"א):

ובספר מלכים: "ויצו המלך את כל העם לאמור עשו פסח לה' אלדיכם ככתוב על ספר הברית הזה" (מלכים ב' כ"ג כ"א). "וגם את האובות ואת הידעונים וכו' למען הקים את דברי התורה הכתובים על הספר" (שם כ"ד):

כיו"ב הרבה כנראה אשר לא השירה בלבד נכתבה רק כל התורה כי מהנאמר אשר נאמר מ"ה בפירוש וגם לא היה משה רבינו ע"ה כתבו ונאמר בתורה ומפורסם כ"כ בכל האומה בדורות רבות אם לא היה ממצות ה' על כל התורה רק השירה היה נכתב קודם גמר התורה כמו שאר הנאמרים למעלה. גם לשון התורה הנמצא לרוב ותורה צוה וכו' ולא תורות נראה כי כל התורה היה בתוכה ולכן נאמר ביחיד על ספר התורה:

ובמסכת סנהדרין דף כ"א ע"ב הביאו ועתה כתבו וכו' לחייב בכתיבת הס"ת אף בהניח לו אבותיו מצוה לכתוב משלו עיי"ש. וגם רבינו הביא משום זה שכתב אח"כ ואע"פ שהניחו אבותיו וכו'. אבל גוף כתיבת הס"ת במי שאין לו נדע מבלעדי זאת כמ"ש:

אע"פ שהניחו לו אבותיו ספר תורה מצוה לכתוב משלו ואם כתבו בידו הרי הוא כאלו קיבלה מהר סיני. ואם אינו יודע לכתוב אחרים כותבין לו. ובסה"מ עשה י"ח שצונו שיהיה כל איש ממנו כותב ס"ת לעצמו. ואם כתבו בידו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלה מהר סיני ואם אי אפשר לו לכתבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבהו לו והוא אומרו כתבו לכם את השירה הזאת וכו' עכ"ל:

ועי' בראש בהל' ס"ת ובטור בשמו בסי' ר"ע בחיוב כתיבת ס"ת בזה"ז דלמ"ש הב"י ובמעדני מלך וכיו"ב פי' דעתה נוסף החיוב בשאר ספרים וכ"כ בשאגת אריה סי' ל"ו להוכיח כן ולא כן דעת הש"ך בדעת הרא"ש שם ס"ק ד' עיי"ש ובס' בני יונה האריך כדעת הב"י וסייעתם עיי"ש:

ולשון הרא"ש שם האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותו בביהכ"נ לקרות בו ברבים מ"ע היא על כל איש מישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי התורה ומשנה וגמרא ופירוש להגות וכו' עיי"ש:

ובמסכת מנחות ל' ע"א אמר ר' גידל אמר רב הלוקח ס"ת מן השוק כחוטף מצוה מן השוק כתבו מעלה עליו הכתוב כאלו קבלו מהר סיני. וברש"י כחוטף מצוה ומצוה עבד אבל אי כתב הוה מצוה יתירה טפי עכ"ל. ובנמוקי יוסף כחוטף פי' שאין לו שכר גדול כ"כ כמי שטרח בכתיבתו ויש מקום למדת הדין לחלוק ולומר אלמלא שבאה עליו בלא טורח לא היה עושה אותה עכ"ל. ובד"מ בסי' ר"ע בשם מרדכי נראה שמפרש כחוטף מצוה שמחסר לחבירו המצוה עיי"ש:

והנה מלשון רש"י ונמוק"י היה נראה דבלקח ג"כ מצוה עשה ולא מהמובחר כמו דאמרינן בעלמא מצוה בו יותר מבשלוחו משום הטירחה שמטריח בו וכן בזה בכתיבתו. אבל בשו"ע סי' ר"ע סעיף א' בהג"ה אבל לקחו כך ולא הגיה בו דבר הוה כחוטף מצוה מן השוק ואינו יוצא בזה עכ"ל:

והנה בלשון רש"י י"ל דהוה ב' דברים שיהיה לו ס"ת ומצות כתיבתו. ובחוטף בקונה משוק אף שקיים שיש לו ס"ת מ"מ מצות כתיבה לא יצא עוד וזה י"ל בדעת הרמ"א אבל בלשון הנימוק"י נראה דהוי רק מהמובחר והכל מצוה אחת:

והנה לומר דהוי ב' מצות דהנה שיהיה לו ס"ת כמפורש טעמא בקרא למען תהיה וכו' לעד וכו' ומלשון כתבו על מצות הכתיבה:

וי"ל לדעת הרא"ש דס"ל דכתיבה מהמובחר ולא מצוה בפ"ע ולכן כתב דהאידנא שכותבין ס"ת ומניחין בביהכ"נ וכו'. וא"כ הוי כיש לו לכל אחד ס"ת. ואף שלא נעשה מהמובחר מ"מ כל אחד ידי עיקר המצוה יצא:

אמנם לשון הגמ' סנהדרין כ"א ע"ב אע"פ שהניחו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו נראה מפורש דכתיבה מצוה בפ"ע ולא מהמובחר בלבד. אבל כבר העיר אאמו"ז הגאון ז"ל שהרי"ף והרא"ש והטור הביאו האי דחוטף וכו' ולא הביאו האי דסנהדרין דאע"פ שהניחו אביו וכו' והרמב"ם ושו"ע הביאו דאע"פ שהניחו אבותיו והשמיטו האי דהקונה מן השוק ועי' שכתב דס"ל דרבא חולק על ריב"ל במס' מנחות עיי"ש בהקדמתו לס' יבין שמועה עיי"ש:

אמנם יש לעיין אם יוצא בשותפות במה שיש לנו חלק בס"ת בביהכ"נ ואם בעי כולו לכם כמו באתרוג ושותפים שכתבו לא יהיה יוצא חובתו בזה ועיין שו"ת ריב"ש בסי' שמ"ד עיי"ש ויש לחלק באתרוג דכתיב ולקחתם לכם וצריך שיהיה קנוי לנו כולה ולא חציו אבל בס"ת נאמר כתבו לכם ולכם על הכתיבה ואנו דנין שיהיה שלו וע"ז י"ל בשותפות ג"כ הוי שלו וצ"ע. ועיין ברש"י במס' יומא דף י"ב ע"א בד"ה דכרכים שהוא מקום שוקים ומתקבצין שם ממקומות הרבה והיא עשויה לכל הבא להתפלל ואין לה בעלים מיוחדים עכ"ל. נראה דס"ל דדבר שהוא לכל הרוצה בו לא מקרי שותפות. אבל זה רק במה שלכל העולם משא"כ ס"ת לבני העיר הוי כמו של כפרים שם. ועיין חולין קל"ה ע"ב מזוזה אע"ג דכתיב ביתך דידך אין שותפות לא כתב רחמנא למען ירבו ימיכם וימי בניכם וכו' וא"כ אפי' לקולא אמרינן לדרוש למעוטי שותפות בלי למודא מקרא. וא"כ מכ"ש בס"ת למצוה והנה ללמוד ס"ת ממזוזה צ"ע כיון דמזוזה אינה במצות הכתיבה אם לומר בזה שיהיה ממצותו לו ס"ת בזה למדין ממזוזה דכתיבה בפ"ע ולרש"י כמ"ש מהמובחר בלבד ומלשון רבינו בסה"מ ואם אי אפשר לו לכתבו צריך שיקנהו או ישכור מי שיכתבהו וכו' נראה דהוי ב' מצות והקנין ג"כ מצוה וברמ"א שכתב לא יצא יד"ח צריך לפרש ידי מצות הכתיבה אבל בלתי מעכבת זה על זה:

ובס' בני יונה פי' כחוטף מצוה שאינו מוסיף ס"ת לעולם ועי' בד"מ בסי' ע"ר בשם המרדכי ובתוס' מנחות דף ל' ע"א בד"ה אם שנראה כמו כן עיי"ש. ולפ"ז ביש לו אחת שקנה ואחת שכתב לאחרים דא"כ הוסיף בס"ת לעולם וגם יש לו יהיה יוצא יד"ח אבל למ"ש ברש"י ונמוק"י משום טרחא י"ל דצריך שיהיה מטריח בשלו והנה כ"ז תליא אם דרשינן טעמא דקרא כאשר העיר ע"ז הגאון אאמו"ז ז"ל. ועיין בתוס' יו"ט פ"ב דיבמות ובתוס' סוטה דף י"ד ובכמה דוכתי:

ובס' תורת חיים במסכת סנהדרין שם כתב דיחיד הכותב ס"ת ונותנה בביהכ"נ לאו שפיר קעביד דלאחר שהקדישו אינו שלו ולכם כתיב כמו באתרוג ולא בכתיבה בלבד תליא דיחיד שכתב ונאבד צריך לכתוב אחרת כמ"ש הרמב"ם בפ"ג מהל' מלכים במלך עיי"ש ועי' בס' בני יונה בזה שגם הגאון מהר"ל מפראג ז"ל כתב כן ומ"ש ע"ז ומדבריו שם נראה לחלק בין אתרוג וס"ת וכמ"ש לעיל משום דלא כתיב קחו לכם עיי"ש. והנה למ"ש לעיל לדעת הרא"ש ולומר דיוצא בס"ת בבהכ"נ משום שותפות רק דמצות כתיבה לא יצא עוד אבל בכה"ג דכתב בעצמו ויצא מצות כתיבה ומה שבביהכ"נ הוי עודנו בשותפות שלו ג"כ י"ל דיוצא לכו"ע וצ"ע ועי' במלחמות סוכה בענין סוכה ישנה שכתב דמכתבו למדין כתיבת ס"ת ולכם על לשמה עיי"ש:

וכל המגיה ס"ת ואפי' אות אחת הרי הוא כאלו כתבו כולו. ובהגהות מיימוני כתב שמיירי באדם הלוקח ס"ת מוטעה שעתה היה באיסור ביד המוכר עכ"ל וכ"כ בתוס' במס' מנחות הנ"ל ועי' בד"מ בסי' ר"ע בשם המרדכי כן עיי"ש אלא שם כתב שלא חיסר ללוקח עיי"ש. והרי בנשאר לו מאבותיו ג"כ לא החסיר להם שאיתא בעולם. ובזה גם מצות כתיבה קיים ע"י הגהה:

הלכה ב

המלך מצוה עליו לכתוב ס"ת אחד לעצמו לשם המלך יותר על ספר שהיה לו וכו' ומגיהין אותו מספר העזרה ע"פ בי"ד הגדול וכו'. ובכ"מ כתב צ"ע מנ"ל עיי"ש ובפ"ג מהל' מלכים ה"א כתב מקורו בירושלמי עכ"ל. וכן הוא בירושלמי סנהדרין בפ' כה"ג בסופו עיי"ש וכיו"ב נראה בתוספתא סנהדרין פ"ד וז"ל ומניחין (נראה שצ"ל ומגיהין) אותו בבי"ד של כהנים ובבי"ד לוים ובבי"ד של ישראל המשיאין לכהונה עכ"ל ורבינו כתב כלשון הירושלמי. ונראה לפרש או בי"ד של כהנים או וכו' ועי' קדושין ע"ו ע"א אין בודקין וכו' מסנהדרין ולמעלה עיי"ש וא"כ היו מיוחסין (בכ"ד) [בבי"ד]:

ובמס' סופרים פ"ו ה"ד שלשה ספרים נמצא בעזרה וכו' וכיו"ב בירושלמי תענית פ"ד ה"ב בגמ' שם. והג' ספרים נראה שהיה מג' בי"ד המוזכרים בתוספתא וא"כ אין פי' או בי"ד של כהנים וכו':

והנה בפי' המיוחס לרש"י בדברי הימים א' ח' כ"ט איתא מצא עזרא עיי"ש ולשון ביטלו בלשון רבים שם אינו מדויק לפ"ז ועיין בשו"ת הריב"ש סי' רפ"ד שגורס ג"כ עזרה וכיו"ב ברמב"ן בשו"ת סי' רל"ב ובבה"ג בהל' יו"ט וכן הגירסא בירושלמי סנהדרין ספ"ב ועיין בירושלמי שקלים פ"ד ה"ד מגיהי ספרים ספר העזרה נוטלין שכרן וכו' אף שנוסחא אחת עזרא עי' בהגהות הגאון מהר"א מוילנא ז"ל שכתב שט"ס דס' עזרא א"צ להגיה וכל

סדר כתיבת ס"ת ממנו לנו עיי"ש. ועיין בשיורי קרבן שם על מ"ש ברש"י כתובות ק"ו על מגיהי ספרים שבירושלים עיי"ש. ובמסכת כלים פט"ו מ"ו כל הספרים מטמאין חוץ מספר העזרה (נ"א עזרא):

ובפי' משניות לרמב"ם שם לא יחייבו זאת הגזירה לספר העזרה לפי שכבודו המפורסם ממנו לא ישימו אצל תרומה עכ"ל. ובתוספתא כלים בבא מציעא ספר העזרה שיצא לחוץ מטמא את הידים ולא ספר העזרה בלבד אמרו אלא כל כתבי הקדש דנכנסו לעזרה אינן מטמאין את הידים עכ"ל ובר"ש שם בספר עזרה לא גזרו וי"א ספר שכתבו עזרא עכ"ל והנה בתוספתא שכתבתי נראה הנוסחא האמיתית עזרה ובברטנורא שם ס"ת שקורא בו הכה"ג בעזרת נשים דליכא למיחש שישימו אצלו מפני מורא וחשיבתו עכ"ל. וכ"כ בריטב"א במס' מו"ק דף י"ח ע"ב עיי"ש. ובמס' ב"ב דף י"ד ע"ב ספר עזרה לתוכו הוא נגלל וברשב"ם וברש"י ס"ת שכתב משה ובו קורין בעזרה פרשת המלך בהקהל וכהן גדול ביו"כ עכ"ל. ובמסכת מו"ק דף י"ח ע"ב במשנה אין כותבין ספרים תפילין ומזוזות במועד ואין מגיהין אות אחת אפי' בס' עזרא וברש"י שם ס"ת של עזרא ואני שמעתי עזרה בה"א ופי' ספר מוגה היה בעזרה שממנו היה מגיהין כל ספרי גולה עכ"ל. ובריטב"א שם אין כותבין וכו' ואפי' בס' העזרה שהרי אין אנו צריכין לו אלא ליו"כ שכה"ג קורא בו פרשת היום כדאיתא ביומא עכ"ל:

ועי' ברמב"ם בפ"ז הי"ג מהל' יו"ט שגורס ג"כ העזרה עיי"ש וכ"כ הברטנורא שם ופי' כמ"ש במסכת כלים ועיין בתוס' יו"ט שם:

והנה לא כתב רבינו עושה כמין קמיע ועיין בכ"מ ובמרכבת המשנה ומעשה רוקח בזה ובמהרי"ל שאין גורס כן עיי"ש:

הלכה ג

לא היה לו ס"ת וכו' צריך לכתוב לו וכו' לא יסור מעמו אלא בלילה בלבד וכו'. ועי' במעשה רוקח שלמד כן מתפילין שגזרו שמא ישן בהם עיי"ש:

הלכה ד

ס"ת שכתבו בלא שרטוט או שכתבו מקצתו על הגויל ומקצתו על הקלף פסול אלא או כולו על הגויל או כולו על הקלף וכו'. בתוס' במסכת מנחות דף ל"ב ע"ב בד"ה הא בשם ר"ת דס"ת לא בעי שרטוט עיי"ש ועי' בס' המכריע סימן פ"ה. ובמקצתו על הקלף וכו' בטו"ז בשו"ע יו"ד בסי' רע"א ס"ק ו' כתב לפי שהוא כשני ספרים עכ"ל. וצ"ע למה יפסול מה"ט דא"כ הוי ג"כ רק מדרבנן ובס' קרית ספר כתב דהוי מדרבנן משום זה אלי ואנוהו ועיין מ"ש לעיל בזה:

יניח בין כל תיבה ותיבה כמלא אות קטנה ובין אות לאות כמלא חוט השערה ובין כל שיטה ושיטה כמלוא שיטה וכו'. ובין פסוק לפסוק לא כתב רבינו ובמסכת סופרים פ"ג ה"ז ספר שפסקו ושנקד ראשי פסוקים שבו אל יקרא בו ובשו"ת הריב"ש בסי' רפ"ו מובא בב"י בסי' רע"ד וכ"כ בשם הרשב"א דבאויר לחוד לא הוי הפסק רק בנקוד עיי"ש. וא"כ נראה שמצאו לומר שלא לפסול בעשה הפסק בין פסוק לפסוק אבל טעמא בעי למה לא נעשה הפסק בין פסוק לפסוק ובשו"ע או"ח סי' ל"ב סעיף ל"ב בהגה גם צריך להניח מעט חלק בין פסוק לפסוק ובמג"א שם ס"ק מ"ה הקשה ע"ז דבריב"ש לא נשמע רק דאינו פסול ולא דלכתחילה יעשה כן וכתב שאין לעשות כן עבור דאמרינן בפ"ק דקדושין דאנן לא בקיאינן בפסוקים וארור הוי משאין להם הכרע ולדידן הוי תחילת פסוק עיי"ש ובש"ך יו"ד רע"ד ס"ק ו' עיי"ש:

הלכה ט

כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר. ואם שינה בתיקון זה או שלא דקדק בתגין וכתב כל האותיות כתקונן או שקרב את השיטין או הרחיקן או האריכן או קצרן הואיל ולא הדביק אות באות ולא הותיר ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר כשר. ועי' בס' מים חיים להפר"ח על מ"ש רבינו בפ"י שאם נראין שתי תיבות כתיבה אחת פסול וכתב ע"ז ושמא י"ל שאף לא הניח בין תיבה לתיבה כמלוא אות קטנה אעפ"כ אין נראין שתי תיבות כתיבה אחת וכו' עכ"ל:

ועי' בספר קרית ספר שכתב דכל הפסולין משום זה אלי ואנוהו ומדרבנן ועי' מ"ש לעיל אם זה אלי ואנוהו הוי מדרבנן או מדאורייתא עיי"ש:

הלכה יד

מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפ"ע ואין בהן קדושת ס"ת אבל לא יכתוב מגילה בפ"ע שיהיה בה פרשיות ואין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה. ואם דעתו להשלים עליה חומש מותר וכו'. עי' בפר"ח בספר מים חיים שכתב דאין ראיה מר' חייא בשוכר את הפועלים דהוי כתב חמשה חומשי תורה לחמשה ינוקי כדאיתא התם די"ל שהיה דעתו להשלים אבל מר' יהודה שמתיר לכתוב ענין אחד שלם נשמע לת"ק בחומש עיי"ש. גם כתב מ"ש בכ"מ ואין בהן קדושה וכו' מאין קורין וכו' דיש לדחות דשם משום כבוד הציבור והביא מקור לזה מר"פ בני העיר דחומש קיל מס"ת עיי"ש. ודעת הרי"ף להתיר לכתוב מגילה לתינוק להתלמד ועי' בב"י יו"ד בסי' רפ"ג שהאריך בזה וכתב שסמך על מאי דר' יוחנן וריש לקיש מעייני בספרא דאגדתא וכו' עיי"ש:

ועי' שם במס' גיטין דף ס' ע"א האי ספרא דאפטרתא אסור למקרי וכו' מ"ט דלא ניתן

לכתוב וכו' בעי מיניה אביי מרבא מהו לכתוב מגילה לתינוק להתלמד בה וכו' או דלמא כיון דלא אפשר כתבינן א"ל אין כותבין ומ"ט לפי שאין כותבין. ועי' ברש"י ובערוך פי' קבלה היא לבני אדם עיי"ש. ואנכי לענ"ד כתבתי שם דלכאורה י"ל למה נקט האיבעיא במגילה לתינוק ולא כגונא דלעיל באפטרתא דאמרי' ג"כ כיון דאי אפשר וכמ"ש ברש"י שם בד"ה ה"נ שאין לכל ציבור וציבור לכתוב נביאים שלם עכ"ל. ואין לחלק בין תורה לנביאים בזה. ועיין ביו"ד בסי' רפ"ג ובש"ך ס"ק ג' דעת הראשונים ז"ל דגם בתורה מותר מה"ט שכתב ברש"י גבי אפטרתא עיי"ש:

וי"ל דהנה לעיל אמרינן אפטרתא אסור למקרי וכו' מ"ט משום דלא ניתן לכתוב. וא"כ נראה דאיסור הקריאה משום איסור הכתיבה והיה נראה דהוי רק איסורא מדרבנן שאסרו הקריאה אטו הכתיבה אמנם יש לומר איפכא דאיסור הקריאה הוי דאורייתא דתורה שבכתב לא נאמרה בע"פ ורק מתורה שלימה. ואפי' אם נאמר דתורה בכתב בע"פ מדרבנן אסור כמ"ש בס' ברכי יוסף בזה וכתבתי בזה במקו"א בכה"ג לקרות מתורה שאינה שלימה אסור מדאורייתא וא"כ איסור הקריאה מדאורייתא ושלא לכתוב מדרבנן אטו הקריאה:

ונפק"מ בזה לכתוב לקטן להתלמד דקטן אוכל נבילות באיסור דאורייתא אין בי"ד צריכין להפרישו דעת הרשב"א באיסור דרבנן בידים מותר למאן דס"ל דאורייתא בידים בדרבנן עיי"ש וא"כ אם נאמר דהכתיבה אין איסורה רק משום גזירה דקריאה יהיה מותר לכתוב לקטן דכיון דהוי מדרבנן וקטן בעלמא אין בי"ד מצוין להפרישו כאן באי אפשר אפי' בידים יהיה מותר אבל אם הכתיבה אסור מדאורייתא א"כ אסור לכתוב בכל גונא. ומובן דנקט האיבעיא בתינוק דוקא וא"ל אין כותבין ומ"ט א"ל משום שאין כותבין פי' למ"ש דהכתיבה מצ"ע הוי אסור מדאורייתא וא"כ אף לתינוק אסור ולמ"ש במ"א וכמ"ש בברכי יוסף דתורה בכתב בע"פ איסורו מדרבנן וא"כ לא שייך לומר הכתיבה משום הקריאה ואם כן כיון שהכתיבה אסור מצ"ע נאסר בכ"ג וכמ"ש רבינו ועיין יבמות ק"ו ע"ב והא לא ניתן לכתוב וכו' עיי"ש:

כתב מגילה ג' ג' תיבות בשיטה אחת מותר. עי' בכ"מ בתשובת רבינו המובא ברבינו ירוחם ומצוין בכ"מ עיי"ש. ומובא בב"י בסי' רפ"ג ובשו"ת פאר הדור סי' ז'. ושם כתב שאין להשתמש בדברי חול בכתיבה אשורית שניתנה בה התורה וכי מימי קדם היו ישראל נזהרין והיו כותבין החול בכתב עברי ולכן נמצא חרות על שקלי קודש בכתב עברי ולא נמצא אף אות אחת מהנשאר משארית ישראל לא במטבע ולא באבן רק בכתב עברי ולא בכתב אשורית ולכן שינו הספרדים כתיבתם להשתמש בדברי חול ור"י מגא"ש

ז"ל מנע לכתוב גט בכתב אשורית ואמר האיך נשתמש בזה מכתב אלוקים ויבוא לזלזול וכל אשר יעשה בזה בכלל כבוד התורה עיי"ש. ועי' בשו"ת תשב"ץ חלק א' שאלה ה' מ"ש ע"ז עיי"ש ועי' ברמ"ך בפ"ד מסוכה והבאתיו שם דלכן אמרו רז"ל כמין גאם יונית ולא כדל"ת שלנו שלא לתאר אותיות הקודש בדברי חול עיי"ש:

הלכה טו

מותר לדבק תנ"ך בכרך אחד וכו' ובין כל נביא ונביא וכו' ג' שיטין שאם בא לחתוך חותך וכו'. בגמ' איתא ומסיים מלמטה ומתחיל מלמעלה שאם בא לחתוך וכו' ובס' מרכבת המשנה כתב שהוא חסרון הניכר ברבינו ובפי' לר' דוד ערמאה ז"ל כתב שרבינו אינו מפרש כרש"י שקאי על ומסיים וכו' האי שאם בא לחתוך וכו' אלא מפרש שלפיכך צריך מקום פנוי שאם ירצה לחתוך שישאר ריוח לשני צדדין עיי"ש וכתב שנראה שלא היה בנוסחות הרבינו בגמ' בסופו כדי עמוד ובראשו כדי לגול את כולו. כיון שלא הביאו עיי"ש:

הלכה טז

כל כתבי הקודש אין כותבין אותן אלא בשרטוט אפי' כתבן על הנייר ומותר לכתוב שלש תיבות בלא שירטוט יותר על זה אסור וכו'. ועי' בכ"מ ובלח"מ בפ"ד מהל' יבום על הסתירה מרבינו דשם כתב שאסור לכתוב ג' תיבות בלא שירטוט עיי"ש. ועי' בשו"ת כנסת יחזקאל סי' ע"א כתב שיש פסוק מג' תיבות ולכן אין לכתוב שלש לר' יצחק אבל בתפילין ומזוזות דאין בהן מג' תיבות פסוק אחד ולכן הברייתא דקאי על תפילין לא פליג ע"ז ר' יצחק דקאי על דרוש שבתורה עיי"ש ובס' מרכבת המשנה מחלק בין שאר כתבי הקודש לתורה ורבינו כאן מכל כתבי קודש עיי"ש. והנה לחלק בין ג' לב' תיבות עיי' בפר"ח שכתב דיש סמך לזה ג"כ ממ"ש רבינו בהל' י"ד דג' תיבות לא מקרי מגילה ולפי פי' רבינו במס' גיטין ויומא עיי"ש:

ולענ"ד י"ל למ"ש ז"ל לחלק בין דרך סיפור לדרך מקרא ולמוד עיין בתוס' גיטין וסוטה ובכמה דוכתי ובהגהות מיימוני וברש"י במס' יבמות ק"ו ע"ב עיי"ש. וא"כ יש לומר דפחות מארבע לאו שם מקרא עליו ובאגרת וכיו"ב לא הוי בכלל כותב מקרא וכל זה בכל מילי דרשות אבל במצות חליצה דעליה לומר כלשון המקרא וא"כ הוי ודאי כותב מקרא דצריך שירטוט אפי' בפחות מארבע תיבות. וזה שכתב רבינו בהל' יבום פ"ד הל' ל"ד כשכותבין גט יבמין או כתיבת יבמין משרטט מקום הפסוקים שאסור לכתוב שלש תיבות בלא שרטוט וכו' עיי"ש. נראה דפחות מג' אפי' במכוין ללשון המקרא א"צ שרטוט ועי' ברא"ש שהקשה במס' יבמות דשלש כותבין ועיין ע"ז במג"א בסי' ל"ב ס"ק

ז' עיי"ש ולמ"ש יש סברא לחלק בין שאר דברים לגט יבמין כמ"ש:

והנה בטעמא שהחמירו בשרטוט כמ"ש בתוס' במס' מנחות משום זה אלי ואנוהו אבל לענ"ד עוד טעמא רבה בזה. לשמירת התורה מטעות וחילוף התיבות והאותיות שלא יוחלף משיטה לשיטה ומה"ט צריך ריוח ידוע בין אות לאות ותיבה לתיבה ושיעור ידוע לאורך השיטה וקלף ידוע ודיו ידוע הכל עבור זה ומה"ט דקדקו בצורות האותיות והנגיעה באותיות וי"ב כל זה והם השמירה לאלפים שנים מכל חילוף ח"ו וכמ"ש במ"א בזה וכמו"כ האיסור לכתוב מגילה לתינוק מה"ט ועי' בתוס' ב"ב דף י"ג ע"ב בד"ה ר"י דמשו"ה לר"י אסור לכרוך תנ"ך שלא יראה הכל כמו תורה או הכל נביאים וכל נביא בפ"ע לחכמים שלא יהיה נראה הכל כמו נביא אחד עיי"ש. כמה העמיקו רז"ל להשמר מטעות והוספה להתורה ולנביאי צדק ועמ"ש במ"א במגילה שנקראת אגרת ומ"ש ז"ל בזה. וגם האיסור שלא לכתוב בע"פ לס"ת ג"כ משמירת התורה וי"ב הרבה אשר מזהירות רז"ל עמדה לנו התורה מבלי חסרון ועודף מבחוץ ח"ו:

ובהגהות מיימוני בשם רבינו שמחה דכתיבה שלנו לא מקרי כתב לענין שבת מכ"ש לענין זה עיי"ש. ועי' ע"ז במג"א בהל' שבת בסי' ש"מ ס"ק י' עיי"ש שהחליט דהוי כתב שפיר לענין שבת ולענין גט עיי"ש מ"מ י"ל לענין חיוב שירטוט בכותב בכתב שלנו לא נראה ככותב מקרא רק דרך סיפור כמ"ש ז"ל דשרי ובכותב בכתב אשורי נראה ביותר לכותב מקרא ואז צריך שירטוט וזה מסתברא דכל הפסול במקרא להקרא אות לא הוי ככותב מקרא אף דהוי לענין שבת וגט כתיבה דשם תליא במאי דהוי כתיבה וכאן במאי דנראה ככותב מקרא ותורה:

פרק ח

הלכה א

פרשה פתוחה יש לה שתי צורות וכו'. ועי' בב"י יו"ד סי' רע"ה ובטו"ז או"ח בסי' ל"ב ס"ק כ"ו עיי"ש:

הלכה ג

ספר שאינו מוגה במלא וחסר אפשר לתקנו וכו' אבל אם טעה בריוח הפרשיות וכתב פתוחה סתומה וכו'. או שהפסיק והניח פנוי וכו' או ששינה צורות השורות הרי זה פסול ואין לו תקנה אלא לסלק את כל הדף שטעה בו. ועיין בכ"מ והנה מה שנראה לענ"ד לחלק בין מלא וחסר לפתוחות וסתומות וכיו"ב כשהם בטעות עי' לעיל פ"ד הל' י"א שכתב אבל אם כתב וכו' או שכתב פרשה פתוחה סתומה וכו' או שכתב השורה

וכו' הרי זה פסול ואין בו קדושת ס"ת כלל אלא כחומש מן החומשין שמלמדין בו התינוקת עכ"ל:

ונראה ממ"ש שאין בו קדושת ס"ת דבמה שכתבו בדרך הזה שלא ככתיבת ס"ת הוציאו מקדושת הס"ת בתחילת מחשבת לשם ס"ת והקדישו לזה ונראה לרבינו לחלק באם הוסיף או חסר לשונה מפתיחה לסתימה או לשירה דהוספה וחסרון טעות הוי מצ"ע וע"י הטעות אין מוציאו מידי קדושת ס"ת משא"כ כשכותב פתוחה תחת סתומה או כשירה דהוי כדבר אחר ועי' בפ"ק דמס' זבחים דמינו מחריב דף ג' ע"א דפתוחה במקום סתומה הוי שנוי וכדבר אחר אבל טעות בהוספה וחסרון לא מקרי שנוי שאינו בפ"ע כלום ובמס' שבת ק"ג ע"ב דאיתא יגנז לא נאמר מחסר ומלא ולעיל בפ"ז צ"ל ואין בו קדושת ס"ת וכו' קאי על שאר דברים שכתב שם ולא על מלא וחסר וצ"ע בזה והנראה כמ"ש דטעות שמשוי להענין כבלתי מובן על שאינו מענינו לא שייכא עקירת קדושת ס"ת אבל פתוחה וסתומה אינו מבלבל הענין או כשירה וכיו"ב שייך לומר ביותר דהוי כתיבה לדבר אחר ולא לס"ת ושייך עקירת הקדושה ועי' להלן בפ"י ה"א ומ"ש שם:

הלכה ד

ולפי שראיתי שיבוש גדול בכל הספרים וכו' וספר שכתבנו עליו בדברים אלו הוא הספר הידוע במצרים שהוא כולל כ"ד ספרים שהיו בירושלים מכמה שנים להגיה ממנו הספרים ועליו היו הכל סומכין לפי שהגיהו בן אשר ודקדק בו שנים הרבה והגיה פעמים רבות כמו שהעתיקו ועליו סמכתי בס"ת שכתבתי כהלכתו. והנה בן אשר היה מחכמי טבריה מבעלי המסורה ועי' בראב"ע בפרשת תרומה על תיבת תיעשה המנורה וז"ל ראיתי ספרים שבדקו חכמי טבריה ונשבעו ט"ו מזקניהם שג' פעמים הסתכלו בכל מלה וכל נקודה וכל מלא וכל חסר וכו' עכ"ל:

ועי' בס' מגדול עוז בפ"ב מהל' יו"ט הי"ב וז"ל ויש אומר לא נפלאת היא שהגיעו לידו שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחאות שנכתבו בימי חכמי התלמוד בגלילות כס"ת שלנו וגם במקרא ס"ת שהיו מגיהין ממנו בעזרה המכונה לבן אשר וכו' עכ"ל ופי' נראה המכונה בטעות לבן אשר דכנודע היה חכמי טבריה אחרי סתימת הש"ס הרבה שנים בימי הגאונים והנה כאן לא כתב רבינו שהיו מגיהין ממנו בעזרה אולי ידע בעל מגדל עוז מספר שבא אח"ז ליד רבינו ובס' מגדל עוז הביא שהיה ביד רבינו ס"ת מעזרא עיי"ש ועי' במגדל עוז פ"ח מהל' סנהדרין ה"ב ובמ"א כתבתי בזה:

פרק ט

הלכה ג

כיצד יתכוין אדם עד שיעשה ספר שיהיה ארכו כרחבו וכו' ומודד בחוט של שני שיקיפו על הכרך. ובס' מעדני מלך [להלכות קטנות של הרא"ש] עמד ע"ז למה בחוט של שני דוקא וכתב כי ברמב"ם בכתיבת יד על הקלף אשר ראה לא כתב שם על שני ובמעשה רוקח בלתי נוח בהגה על כי נמצא כן בכל שלפנינו ובפי' לרמב"ם לר' דוד ערמא"ה ז"ל כתב בשל שני פי' שעומד ואינו נקמט ולא נמתח עכ"ל ובהגהות מיימוני לצרף העמודים וכן דעת הרא"ש וטור בסי' רע"ב ועי' בש"ך ס"ק ב' שצריך שיעור לעובי העמוד עיי"ש וכמ"ש דא"כ מאי רבותא דהקיפו כארכו ולמה לא אתרמי להני אמוראי כדאי' במס' ב"ב י"ד ועי' בשיטה מקובצת שם שכתב דהכל צריך להיות במדה בינונית כמו הכתב והעמודים עיי"ש:

הלכה ט

רוחב וכו' וכל טפח. עיין מנחות מ"א ע"ב ובכורות ל"ט ע"ב עיי"ש:

הלכה י

ס"ת שכתבתי אני רוחב וכו'. עי' בהגהות מיימוני שכתב דט"ס בזה ובשו"ת מהרמ"פ מובא במעדני מלך הל' ס"ת מתמיה על ההג"ה עיי"ש ובס' מעשה רוקח עיי"ש:

הלכה טו

ס"ת שנקרעה וכו' שלש לא יתפור בד"א בישן שאין עפיצו ניכר וכו'. ועיי' בכ"מ שרבינו אינו מפרש כהרא"ש וסייעתו דעפיצן פי' שעפוץ ושאין עפוצין דאינו עופץ אלא שניכר ושאין ניכר העפוץ עיי"ש ועיין בפי' הגאון מוה' אליהו מווילנא ז"ל ליו"ד סי' ר"פ שכתב דמיושב בפי' זה קושית התוס' במס' מנחות ל"א ע"ב בד"ה הא עיי"ש וכונתו על קושית התוס' שם דמשמע ס"ת שאינו עפוץ כשר והקשו ממס' שבת ע"ט עיי"ש ולפירוש רבינו לא יקשה דבניכר ואין ניכר מיירי וא"כ נפקמ לדינא בסי' זה ג"כ לענין שאין עפוץ בס"ת דלפי' אין ראיה מהגמ' להתיר ועי' בתוס' שם הנ"ל וע"ע בריב"ש בסי' ל' המובא בכ"מ ובס' שערי דעה לאאמ"ז הגאון ז"ל בסי' ר"פ בשו"ע יו"ד עיי"ש:

וכל הקרעים אין תופרין אותן אלא בגידין וכו'. עיין ברא"ש בהל' קטנות ובטור ושו"ע בסי' ר"פ בדבק עיי"ש:

פרק י

הלכה א

נמצאת למד שכ' דברים הן שבכל אחד מהן פוסל ס"ת ואם נעשה בו אחד מהן הרי הוא כחומש מן החומשין שמלמדין בהן התינוקת ואין בו קדושת ס"ת ואין קורין בו ברבים ואלו הן וכו'. עי' מ"ש לעיל בפ"ח ה"ג דמלשונו אין בו קדושת ס"ת וכו' אם מהני תיקון כיון שיצא מקדושת ס"ת ובכמה דברים כתב רבינו מתקן ובכמה כתב דלא מהני וכתבתי לחלק וכאן שנמצא בתוך המנוין גם דמהני מתקן ואפ"ה כתב שאין בהן קדושת ס"ת וכו' נראה דעל הרוב ידבר וצ"ע:

הלכה ב

ואסור לאדם למכור ס"ת אפי' אין לו מה יאכל ואפי' היו לו ספרים רבים ואפי' ישן ליקח בו חדש לעולם אין מוכרין ס"ת אלא לשני דברים שילמוד בדמיו או שישא אשה בדמיו והוא שלא יהיה לו דבר אחר למכור. ועי' בכ"מ מ"ש בשם הר' מנוח ובטו"ז יו"ד בסי' ר"ע ס"ק ג' עיי"ש. ועי' בפר"ח שכתב דירושלמי נראה כרמ"ך והביא דברי רש"י שכתב ללמוד תורה לפרנס את עצמו כדי שיכול ללמוד דמזה בלא ללמוד אסור בשביל פרנסתו עיי"ש:

אמנם במ"ש רבינו או שישא אשה בדמיו וכו' סתם רבינו ולא פי' אם בקיים פריה ורביה ועיין בשו"ע אהע"ז סי' א' סעיף ח' מחלוקת ביש לו בנים למכור ס"ת לישא בת בנים ועי' בב"ש שם ס"ק ט"ו דג' חילוקים בזה בשביל פו"ר מוכרין לכו"ע בשביל לערב אל תנח ידך מחלוקת בשו"ע ובשביל שלא ישב בלא אשה דעת הנמוק"י דאין מוכרין והרמב"ן ס"ל דמוכרין עיי"ש וכנראה מסתימות לשון רבינו דס"ל ג"כ בכל גונא מוכרין ועיין בלח"מ בפט"ו מהל' אישות ה"ד שרמז על סתימות רבינו בזה עיי"ש ועי' בשו"ע אהע"ז הנ"ל סי' א' סעיף ב' ובחו"מ וב"ש שם ובשו"ע או"ח סי' קנ"ג סעיף ו' ובמג"א ס"ק ט' שם:

והנה בדעת הסוברים ביש לו בנים מוכרין ס"ת בשביל בערב אל תנח ידך כר' יהושע אע"ג דהוי מדרבנן אבל בשביל שלא יהיה בלא אשה לישא שאינה בת בנים או בשאינה ראויה להוליד לא כמ"ש בנמוק"י אף דהאי שלא לישב בלא אשה ג"כ אמר שמואל אע"פ שיש לו בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר לא טוב וכו' במס' יבמות ס"א ע"ב וכמ"ש בחו"מ סי' י' דחמירא איסורא והביא שו"ת תרומת הדשן ראיה לדבריו עיי"ש:

י"ל בדעת הנמוק"י דס"ל רק במצוה דאורייתא מוכרין ס"ת אף דר' יהושע הוי ג"כ דרבנן

נראה לומר כמ"ש במקו"א דבמצוה אשר נתנה התורה שיעור למטה ובלמעלה מסברה עדיף טפי הוי על הלמעלה "מצות רשות", על הכשיעור מצות חוקה, ובקיימו למעלה קיים הדאורייתא ובכה"ג החמירו הרבנן כמו כן נאמר דאף דבערב וכו' רק מדרבנן זה לחיובא אבל מהתורה מצות רשות כל מה שהוסיף במ"ע דפרו ורבו הוסיף במצוה:

ועיין בתוס' שם בד"ה נפק"מ ועוד אומר ר"י דמצי למימר דאפי' יש לו בנים לעולם מצוה לישא בת בנים אלא מודו היכא דצריך למכור ס"ת בשביל בת בנים לא ימכור מאחר שמוצא שאינה בת בנים ולא יצטרך למכור עכ"ל וכנראה אין כונת התוס' דהוי מצוה מדר' יהושע דבגמ' אי' מתני' דלא כר' יהושע וסוגיא על המתני' קאי אף דיש לומר דלא כר"י דלדידיה מוכרין ס"ת אבל בלתי מפורש בר' יהושע למה לומר דמתני' דלא כותיה אבל למ"ש י"ל בכונת התוס' דהוי מצות רשות אף ביש לו בנים רק לדעת התוס' אין מוכרין בשביל זה והסוברים דמוכרין ס"ל מה"ט שכתבתי דבקיומו מקיים דאורייתא משא"כ בשביל שלא לשבת בלי אשה דלא הוי מדאורייתא וקרא כנראה אסמכתא הוי:

ובב"ש שם ס"ק י"ד כתב לחלק בין דר' יהושע שלא לשבת בלא אשה וז"ל ומה שהביא בח"מ ראיה מדברי הת"ה שהביא בסמוך דגרע טפי לישב בלי אשה י"ל לענין מכירה ס"ת שאני דצריך לעשות בדמיה מצוה ולא הצלת עבירה וכו' עכ"ל:

ודבריו צריכין ביאור דהרי ל"ת חמור מעשה כדאיתא במס' יבמות בפ"ק בסוגיא דעליה עיי"ש וכן בדרבנן כמו מדאורייתא מסברה ונראה לפרש דבריו דכמ"ש הרמב"ן בפרשת יתרו דעשה חשוב ביותר מל"ת עיי"ש ובכונתו נראה דאין סותרי' נגד דאי' במס' יבמות הנ"ל רק להיפוך הואיל דל"ת חמור בעבירתו ולוקין עליו משו"ה אין בקיומו שלא עבר איסורו מעלה גדולה כ"כ מאם עשה מצות עשה שעשה דבר טוב הרצוי לפני ה' ודאי קיום מעשה הטוב גדול מאם לא עשה רע בלבד והנה בס"ת במס' מגילה דאיתא מוכרין רק באיכא עלוי עיי"ש בדף כ"ה ע"ב וא"כ לעשות מ"ע חשוב והוי עלוי אבל לא מהצלה מעבירה אע"ג דחמיר בל"ת מ"מ לא הוי עלוי וצ"ע עוד בזה ולפי מ"ש לעיל דבקיומו בבת בנים מקיים מצוה דאורייתא ברשות משא"כ בשלא לשבת מיושב בלא"ה ואתי שפיר אבל מסתימות לשון רבינו נראה בכל גונא מוכרין:

ועי' בכ"מ בשם שו"ת מרבינו בס"ת פסול בשאי אפשר לקרות ברבים עיי"ש ושו"ע או"ח סי' קמ"ג ובמג"א שם לקרות בלא ברכה עיי"ש. ועיין בירושלמי מגילה פרק בני העיר ה"א רב שמואל בר נחמן תורה חסירה אין קורין בו ברבים וכו' אתו שאלון לר' יונה ולר' יוסה מהו לקרות בו ברבים א"ל אסור ולא דאסור אלא מן גו דנפשהן עגומה אינון זבנין להון אחורי ועי' בשיורי קרבן שעמד על השו"ע הנ"ל בזה מירושלמי שדעתו באי

אפשר לא יקרא עיי"ש וראיתי שהגאון מהר"א מווילנא ז"ל בשו"ע הנ"ל עמד על דברי הירושלמי עיי"ש:

הלכה ד

תיק שהוכן לס"ת וכו' אבל הבימות וכו' והלוחות שכותבין עליו לתינוק להתלמד אין בהן קדושה. ועי' בראב"ד בשם הירושלמי דקדושת ביהכ"נ יש להם ועי' במג"א בסי' קנ"ג ס"ק ה' ובעה"מ ורמב"ן במס' סוכה בסוגיא דסוכה ישנה בפ"ק ובחי' הר"ן סנהדרין מ"ש בסוגיא דהזמנה אם ביהכ"נ הוי קדושה או תשמיש קדושה ומ"ש לעיל בזה בהל' תפילה עיי"ש ומירושלמי נראה דהוי ביהכ"נ פחות מתשמיש קדושה דס"ת:

ועל השגת הראב"ד ותירוץ הכ"מ עי' במרכבת המשנה דהשגת הראב"ד הוי דעכ"פ איתא לוחות להתלמד דע"ז לא שייך קדושת ביהכ"נ וכתב לפרש במ"ש והלוחות וכו' שהיו כמו שכותבין באשכנז על הלוחות בביהכ"נ עשרת הדברות על הטבלא שתים שתים תיבות דמותר לסירוגין כמ"ש לעיל וכתב בזה ליישב המנהג דשרי הואיל והוא להתלמד ויגיד עליו ריעו דאיכא האנגלי"ן ובערוך ובמוסף הערוך אנגל"י היינו המלאכים בלשון יון כמו שנוהגין לעשות כרובים ושתי לוחות למעלה מארון הקודש וא"כ הוי בביה"כ ובאמת יש להם קדושת ביהכ"נ ולא קדושת ארון עיי"ש:

וכן רמוני זהב וכו' ואסור להוציאן לחול אא"כ מכר אותן לקנות בדמיהן ס"ת או חומש. ועיין בכ"מ דרבינו אינו מחלק בין יחיד לרבים ולא כן דעת הרא"ש שדעתו דיחיד הוי כמו שבעה טובי העיר בשלו ועיין בסי' ר"ע ורפ"ד ביו"ד ובסי' קנ"ג באו"ח בזה ובמג"א שם ס"ק כ"ג ובטו"ז ס"ק י' עיי"ש:

וצ"ע בירושלמי סוף מס' בכורים דאיתא המוכר ס"ת של אביו אינו רואה סימן ברכה לעולם עיי"ש ודוחק לפרשו כמ"ש במג"א כאן גם שם בנתנו לקרות בו ברבים והנה תליא אם באם אין רואה סימן ברכה הוי באיסורא ועיין בכ"מ לעיל ה"א ובמל"מ שם ולרבינו צ"ל דבז' טובי העיר הוי בעל תנאי לדעתם משא"כ דכותב לעצמו דגם שיהיה בתוך ביתו ס"ת למצוה ואביו הכותבו כתבו לשם מצוה ולא יוכל להפקיע המצוה שיהיה בשלו אף דגם ביד הלוקח בקדושתו מ"מ המצוה כתבו לכם וכו' דבכלל זה שיהיה בביתו לא יוכל לבטל מעצמו וי"ל משו"ה נקטי בירושלמי המוכר ס"ת של אביו וכו' אף דהוא לא כתבו דנאמר דע"ד זה כתבו שיהיה תמיד שלו אפ"ה אין למכרו ולהרא"ש י"ל ג"כ דלא התיר המכירה ליחיד רק ביש לו עוד אחרת:

הלכה יא

היה מהלך וכו' כל מי שישב לפני ס"ת ישב בכובד ראש באימה ופחד שהוא העד הנאמן לכל באי עולם שנאמר והיה שם בך לעד ויברכהו לפי כחו אמרו חכמים הראשונים כל המחלל וכו' וכל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות. נראה במ"ש שישב וכו' באימה ופחד שהוא העד וכו' כי התורה תעיד על שכר ועונש כבדברי השירה ובקללות ובברכות הנאמרים בהתורה לכל העובר על דבריה והשכר למקיים דבריה ועי' ברמב"ן בפרשת האזינו וז"ל והנה השירה הזאת אשר הוא בנו לעד אמת ונאמן תגיד בביאור כל המוצאות אותנו וכו' וכו' ואלו היתה השירה הזאת מכתב אחד מן החוזים בכוכבים שהגיד מראשית אחרית כן היה ראוי להאמין בה מפני שנתקיימו כל דבריה עד הנה לא נפל דבר אחד ואף כי אנחנו נאמין ונצפה בכל לב לדברי אלוקים מפי נביא הנאמן בכל ביתו אשר לא היה לפניו ואחריו כמוהו ע"ה עכ"ל:

וכשיראה התורה כאלו רואה עדים שמתרים בו על אותו העונשים להעוברים על דבריה ויראה כל ישראל עומדים על הר עיבל אומרים ארור אשר לא יקים את התורה וכו' ולכן ישב באימה ופחד ואמר העד הנאמן לכל באי עולם כי התורה תודיע גורל האדם והאומות כולמו וכמה נעים הפי' הזה בהמקרא והיה לך לעד:

וכל "המחלל וכו' וכל המכבד וכו'" עיין במגן אבות להתשב"ץ שהביא נוסחא אחרת וגרסת רבינו כאשר השלפנינו:

יש לפרש גופו מחולל וגופו מכובד על הבריות כי יתרון האדם על הבהמה במעלת נפשו הנקראת כבודו בהקדמה לס' בעל המאור עיי"ש וכל המכבד התורה חלק לו ביתרון הזה וגם יתרון לגופו כי נושא נפש קדוש ומורם לה' ולתורתנו ולהיפוך המחלל התורה העיד על עצמו שאין בנפשו חלק בנחלת ה' ובזוי מאוד והוא ממורדי האור וגופו נושא נפש רעה מחוללת וגופו מחולל הוא על הבריות אשר למטה ממנו התולעת אשר ברגלים ירמסנה כל זוחלי עפר גדולים ממנו במעלה כי המה עושים רצון קונם והוא מורד בו יתעלה וכל המכבד את התורה גם גופו נושא נפשו יתרון לו מעל גופות שאר הבריות ונכבד ביתר שאת ומורם מהם גופו מכובד מעל כל הבריות משכן נשמתו הטהורה למעון לה הנהנת מזיו כבוד העליון: